

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА МУЗИКА

БЪЛГАРСКИ
НАРОДНИ ПЕСНИ
ЗА РУСИЯ И
СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ

СЪСТАВИЛ

ИВАН КАЧУЛЕВ

СОФИЯ

ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

1 9 5 3

Отговорен редактор:
Академик Петко Стайнов

В най-далечни времена, преди още да е притежавал каквато и да е писменост, българският народ е имал своята песен. Тя е най-старият и достоверен документ за неговото историческо минало, за културата, религията, социалния бит, труда и поминъка му. В нея са отразени вековният опит и житейската мъдрост на множество поколения, личният, семейният и обществен живот на българина, същината на неговата духовна и емоционална природа, както и историческата му памет.

Българската народна песен, подобно на всички народни песни, е дело на колективния творчески гений на народа, поради което тя всякога изразява общи чувства и общи мисли, дори и когато е подчертано лирична, когато звучи като лична, интимна тонова и словесна изповед. В нея като в огромен акумулатор е събрана и съгъстена духовно-творческата енергия на народа ни — на първо място силата на неговата изключителна музикална надареност и голямото богатство на езика му. Могъщо и неотразимо е въздействието на песента върху народните маси, тя вълнува, радва и въодушевява хората, като ги обединява за съвместен живот и задружен труд или пък ги свързва за обща борба в името на високи народни идеали. Тя носи поетическото очарование на един реален свят, в който поезията и животът са неделими неща — разновидности на една и съща духовна и материална действителност; от нея се излъчва властният копнеж на милионите обикновени хора по прекрасното, възвишеното, доброто и справедливото в живота; в същото време в нея звучат и мъжествените призови на едно далечно и друго по-близко героично минало, когато синовете и дъщерите на народа напускаха спокойния живот и мирния труд и излизаха в планините, за да се борят за свобода и да мъстят на народни подтисници — чужди и свои.

В тоновия и словесния мир на песента, в който най-разнообразни чувства и душевни преживявания определят естеството на емоционалното ѝ съдържание, са намерили правдиво, реалистично и пълнокръвно поетическо възплъщение както идеи, образи, картини и взаимоотношения от всекидневния живот на народа, така и победи, героични подвизи, национални бедствия и други събития от неговото историческо минало.

Широката, плавна, богато орнаментирана, излъчваща носталгичен копнеж мелодия на безмензурните лирични песни, прегнантият, отривист, изпълнен с драматично напрежение речитатив на епическите юнашки песни — ражда се от ритъма на българския език, сложните и своеобразни метрично-структурни форми и изключителната ритмична стихия на хороводните песни, са най-характерните особености на българската народна музика. Те свидетелствуват за голямата музикална и поетическа надареност на народа ни и за неговото необикновено творческо въображение. Тези характерни особености, без съмнение, имат важно, определящо значение за музикалната практика на народа — вокална и инструментална, тъй като те в най-висока мяра способствуват за националното и художествено обособяване на изпълнителския стил на нашите народни певци и свирци.

Вярата и упованието на поробените българи в освободителната мисия на великия руски народ, събитията от Руско-турската война и признателността на българина за получената свобода, са намерили дълбок и вълнуващ израз в множеството песни за Русия, някои от които са образци на истинско народно епическо и лирическо изкуство. Едни от тях представляват покъртителни, реалистични картини на робия, неволя и безмерни страдания, други са вярна хроника на исторически събития, претворени в песен с дълбоко идейно съдържание и висок поетичен патос, в трети пък звучи възторжено преклонение пред подвига, силата и величието на народа-освободител.

В музикално отношение тези песни не притежават своеобразни черти, следователно не показват отклонение от общия тип. Всякога обаче, те носят отличителните белези на народните песни от онзи край на страната, от който сами произхождат. Обстоятелството, че те се пеят на хоро, на трапеца, на седянка, на жътва и в много други случаи,

говори, че при тях не само тонът и словото, но и други по-дълбоки фактори определят разнообразните им функции в народния бит и широкото им разпространение. Тези други фактори са любовта и признателността на българския народ към неговия освободител, както и желанието му да живее в братско единение и вечна дружба с него.

Девети септември 1944 година — преломният момент в най-новата история на България, разделният синур между два свята — бележи началото на всенароден културен възход и огромно социалистическо строителство в нашата страна. С него завършва едно минало, исторически неизбежно, от него започва едно настояще, през което градим щастливото бъдеще на народа ни.

Великите движещи идеи на нашето време, както и събитията, последвали Девети септември, извършиха дълбоки социални, икономически, политически, културни промени в живота ни. Тези промени народът отрази по художествен начин в своя нов музикален фолклор — в партизанските песни от времето на съпротивителното движение, песните за Съветския Съюз, за великия Сталин, Червената армия, за Георги Димитров и Вълко Червенков, и в песните за трудовия живот на новото българско село.

Изтъкнати творци на нови народни песни са: дядо Вичо Бонев, от с. Спасово, Чирпанско, дядо Мано Киров от с. Маслово, Софийско, и Магдалена Ерина от гр. Банско. Първият получи високо отличие с избора му за член на Българския писателски съюз.

Някои от най-хубавите песни на тримата народни творци и певци печатаме, като типични за новия фолклор и изразяващи правдиво, по художествен начин възпламенящите народа чувства.

С тази сбирка от народни песни за Русия и за Съветския Съюз Институтът за музика при Българската академия на науките дава израз на дълбоката си почит и признателност към нашите велики освободители.

Академик Петко Стайнов
Народен артист на НРБ

НАРОДНИ ПЕСНИ ЗА РУСИЯ И СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ

Български народни песни със сюжети от най-ранните руско-турски войни намираме още в първите песенни сборки, издадени преди Освобождението. Например в излязлата през 1855 година в Москва сбирка „Български песни“ от проф. П. А. Безсонов, са отпечатани няколко песни от това време, някои от тях записани от големия руски историк и фолклорист Юрий Иванович Венелин, радетел за нашето Възраждане. А след Освобождението срещаме тук-там в сборниците за „Народни умотворения“ на МНП, БАН и в други отделни издания на наши видни фолклористи, песни за руско-турските войни от целия освободителен период. Всички песни от това време са обнародвани само словесно. Между 1928 и 1939 година за пръв път се печатат около 25 песни за Русия — текст и мелодия, в музикално-фолклорните сборници, редактирани от Васил Стоин. Обаче тия песни, пръснати в разни сборници, остават далеч от погледа на широките трудещи се маси.

Институтът за музика при Българската академия на науките има за цел с това си първо популярно издание, „Български народни песни за Русия и Съветския Съюз“, да запознае трудещите се у нас с песенното творчество, създадено от народния певец за братския руски народ, наш двоен освободител.

Поместените в него песни са живи документи за копнежа и упованието на нашия народ в освободителната мисия на руския народ и за водените от него епически битки за нашето освобождение. Те са същевременно и най-хубави ранни и днешни документи за животворната дружба между българския и руския народ.

Сборникът не включва всички песни, създадени от историчното ни минало до наши дни за братята руси.

Тук са подбрани най-хубавите от тях по съдържание, език и мелодия. Дадени са множество техни мелодически и текстови варианти, които посочват жизнеността и разпространението на някои словесни и мелодически мотиви в музикалния бит на населението из разните области на страната. Изоставени са вариантите, чието съдържание и мелодия са много близки на поместените, както и ония народни песни за Русия, които са записани без мелодия.

Песните в сборника са групирани по тематично съдържание в два дяла: Първи дял — песни, свързани с Освободителните войни: Дибичов поход (1829), Кримска война (1854) и Освободителна война (1877—1878), и Втори дял — песни, свързани с 9 Септември 1944 и братската помощ на Съветския Съюз.

Песните във всеки дял са подредени приблизително по реда на историческите събития и участващите исторически лица. Тази хронология е изяснена по-точно в „Бележките към песните“ в края на сборника.

Най-несигурна е хронологията на ония песни, в които не личи определена връзка с исторически лица и събития. Например в Първи дял: песни, изразяващи надежда и копнеж по Русия; песни, в които народният певец рисува общи картини от битките между руси и турци; песни, които изразяват лични отношения между братята руси и местното българско население; песни, достигнали до нас с къси и непълни текстове, както и песни, в които народният певец смесва едни исторически лица и събития с други.

За да се създаде тематично единство в целия сборник, такива сюжетно неясни песни сме подредили по сродство около исторически установените. Така песните в Първия дял се явиха групирани в следните цикли: песни, изразяващи Копнеж по Русия, Преселване на българи в Русия, Ранни руско-турски войни, Предосвободенски години, Русите на Дунава и Свищов, Посрещане на руските войски от българите, Руско-турски битки, Шипченска епопея, Обсадата на Плевен, Епически песни за цялата Освободителна война, Песни за лични отношения на братята руси и българското население, Снародняли маршови песни от Освободителната война.

Някои песни носят заглавията си от първия стих; заглавията на други са извлечени из текста; на трети са поставени свободни тематични заглавия — все с оглед да се изрази тяхното съдържание.

За да се предаде колорита на народната реч, диалектните форми на песенните текстове са запазени почти напълно. Поради художествено-популярния характер на изданието, само някои фонетични особености на речта са приведени в литературна форма. По същата причина не са отбелязани и ударенията на думите.

Мелодиите са дадени така, както са изпети от народните певци. Това е направено с цел да се запази оригиналният певчески стил на населението от разните краища на страната, откъдето са записани. Повечето мелодии са едногласни, а ония от Югозападна България — двугласни.

Броят на сричките в някои стихове особено на волните епически песни не е еднакъв. Местата, където певецът раздробява или слива тоновете трайности, са отбелязани в нотния текст с дребни ноти в скоби и с пунктирани легати.

Една част от песните са взети от музикалния архив на Института за музика при БАН, друга — от музикално-фолклорните сборници на МНП, БАН и Тракийския научен институт.

Песните от Първия дял: № № 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71 и всички от Втори дял — или общо 59 песни, се обнародват за пръв път в този сборник.

В бележките накрая даваме сведения за историческите теми, източниците, откъдето са взети песните, селищата, където са записани, имената на певците и записвачите на песните, кратки обяснения на някои музикални особености и речник на непознати думи.

Иван Качулев
научен сътрудник на Института
за музика при БАН

1. ДЕВОЙКА ОЧАКВА РУСКИ ЮНАЦИ

хороводна

Девојка е бога помолила:
— Дай ми, боже, що я сама сакам,
Дай ми, боже, крила паунови,
Да прелетим Влашко и Богданско,
Да улетим у русјанска война,
Да изберем јунака нај-боле,
Кому държи кон глава високо,
Кому сје пушка на рамена,
Кому трепти чоха на рамена,
Кому поје сахат на пазуха,
Кому играј видра на колено.

2. ВЕДНЪЖ МОСКОВЪТ ДА ДОЙДЕ

хороводна

Раде ле, млади кайрячко,
 Раде ле, канили са те
 На труцка сватба, юручка,
 Да подеш, да хми попееш
 И да хми още поплешеш.
 Ради се много надигна,
 Надигна и наголеме.
 Майка на Ради пак рече:
 — Не бива, Раде, ще подеш,
 Със турци шега не бива.
 Та стана Ради, отиде.
 Турците халка седяха
 И си кафета пиеха.
 Ради им в среде застана,
 Та запя Ради, заигра.
 Оттам кадъни гледаха:
 Търназовата дъщеря —
 Османовата онука.
 Гледаха и се смееха.
 Ради го много догневя.
 Та па се сбърка, та рече:
 — Веднъж московът да дойде,
 Пусто българско да стане,
 Български съд'я да съди,
 Кадъни да си назема,
 Бяла ханъма ще зема,
 Търназовата дъщеря —
 Османовата онука!

Турците се спогледаха,
 Тие си Ради думаха:
 — На ти, Раде ле, пет гроша,
 Та иди във чаршията,
 Та купи въже ленено,
 Да хванем лиси биволи,
 Да орем ниви широки.
 Ради се, холан, догади —
 Не отиде в чаршията
 Да купи въже ленено,
 Ам наби гора зелена
 И събра отбор дружина...

3. ВЕДНЪЖ МОСКОВЪТ ДА ДОЙДЕ

хороводна / вариант

4. ВЕДНЪЖ МОСКОВЪТ ДА ДОЙДЕ

хороводна / вариант

5. ВЕДНЪЖ МОСКОВЪТ ДА ДОЙДЕ

хороводна / вариант

6. РУСИЯ БРАНИ БЪЛГАРИЯ

хороводна

Бре Иване, капитане,
Бре Иване, леле, капитане,
Защо си се уилило,
Уилило, угрижило,
Дека ли се с турчин биеш?
Ти се не бой на турчина,
Тебе брани сва Русия,
Сва Русия, България.

7. ВЕЛИКАТА РУСИЯ

хороводна

Развивай се, Ружо, у градина,
 Че ще дойде велика Русийка,
 Че ще стане славна Българийка,
 Па ще сбира сѐ отбор юнаци:
 Ще им даде зелена премяна,
 Ще им даде морави калпаци,
 Ще ги кара на стари боеве.
 Били са се турците със руси,
 Били са се три дни и три нощи:
 От турците църни кръви текат,
 От Русийка — ясен огин свети!

8. СЛИВЕН СА СБИРА, ТОРНУВА

трапезарска

Сливен са сбира, море, торнува,
 Нах Русия ще, море, да иде.
 Продават бели коначе,
 Купуват коли с биволи.
 Вървеха колко вървеха,
 Стигнаха Тунджа голяма,
 Тунджа е мотна текнала,
 Дърве, камене носеше.

9. В СЛАВНА РУСИЯ ЩЕ ИДЕМ

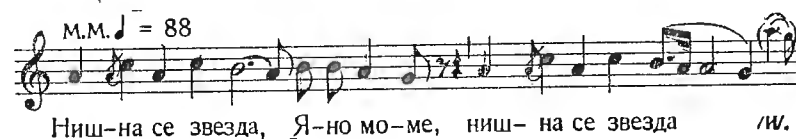
седенкарска

Стоян Калинка думаше:
 — Булко Калинке, мари, Калинке,
 Сбирай, Калинке, рубата,
 Сбирай я, чувальосвай я,
 Че я в стобора изнасяй,
 В стобора, под трендафила,
 Че сутрина рано ще вървим —
 В славна Русия, мари, ще идем,
 В Русия на леснината,
 В Русия на свободата!
 Че там имат земи широки,
 Широки още, мари, свободни.
 Ще орем и ще сееме —
 Свободно ще живееме!

10. МАЛКА МОМА В РУСИЯ ОТИВА

жетварска — на връщане от нивата

Нишна се звезда, Яно моме,
 Нишна се звезда
 През Никополе.
 Не ми е звезда —
 Малка е мома.
 Тя си отважда
 В милна Русия,
 При милни брата...

11. РУСИЯ ПИСМО ПИСАЛА

трапезарска

Русия писмо писала
На турския царя-султана,
Войските да си събере, 2/
Войските, арнаутите,
И тези върли черкези.
Турския царя-султана,
Той си е, холан, помолил:
— Царю ле, цар Николай,
Почакай, холан, потърпи,
Аз ще си войски събера,
Войските, арнаутите.

12. ПРЕВЗЕМАНЕТО НА ВАРНА

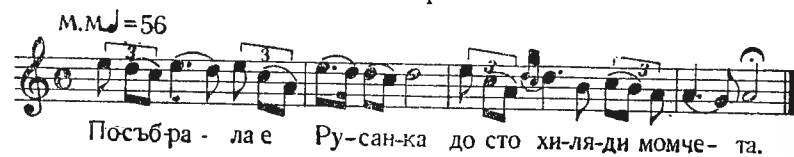
хороводна

Вълко льо, капитанине,
Вълко льо, командирине,
Всякъде съм те провадал,
Ходил си и развършил си.
Се ще те, Вълко, проводя
И Варна да превземем, 2/
И Варна наша да стане!
— Не ходам, царю, не ходам,
Варна е в среде морето, 2/
Варна се със кон не газе.
— Ще идеш, Вълко, ще идеш!
Е, ще те с колай проводя:
Със двеста руски момчета
И с триста руски казака.

13. ПОСЪБРАЛА РУСАНКА МОСКОВЧЕТА

седенкарска

Посъбрала е Русанка
 До сто хиляди момчета, 2/
 Момчета, все московчета.
 Че ги Русанка отведе
 На висока планинона,
 Че си Русанка пуроча:
 — Носите здраве варненци,
 Утре ще през там да минем,
 Варна ще пепел да сторим.

14. ПОСЪБРАЛА Е РУСАНКА МОСКОВЧЕТА

седенкарска / вариант

15. КАЛИНКА ВОЙВОДА

седенкарска

Обзаложи се Калинка
 Със царя — цар Николая,
 Против султана да иде,
 С турчина бой да се бие.
 Царят ще да ѝ хариже
 Половината царството,
 Царството, господарството,
 Конете със седлата им.
 Че стана мома Калинка,
 Облече дрехи юнашки,
 Препаса сабя френгия,
 Нарами пушка бойлия,
 Събрала ѝ момци юнаци,
 А че на битка отиде,
 С турчина бой да се бие.
 Била се ѝ три дни, три нощи,
 Взела е Варна, Каварна,
 Взела е Добрич, Силистра,
 А че при царя отиде,
 А че на царя думаше:
 — Царьо лъо, цар Николая,
 Халал ти струвам царството,
 Конете със седлата им!
 Стига ми, царьо, стига ми,
 Дето ми, царьо, отърва
 От турско робство народа!

16, РУСНАЦИ РОБИ ОСВОБОЖДАВАТ

хороводна

Черкези роби собираха:
 Ескизарски малки моми,
 Кърклияски отбор булки...
 Че са карали, карали,
 Докрай морето отишли.
 Га ги на пампор качили,
 Всичките плачат, не плачат,
 А Руска мома най-плаче,
 Руси си коси скубеше,
 Бяло си лице грозеше,
 Бели си ръце чупеше.
 Черкезче дума на Руска:
 — Руске ле, моме, хубава,
 Недей си мъкна косите,
 Недей си грози лицето,
 Недей си чупи ръцете —
 До сега бяла българка,
 От сега черна черкезка...
 Руска черкезу думаше:
 — Черкезо, черен, омразен,
 Аз си главата отрязвам,
 Вярата аз си не давам,
 Вярата ѝ християнството...
 От де ги зачу Русия —
 Руси си коне седляят,
 Конете им виком вийзяха,
 С крака си земя ровеха.
 Докрай морето отишли,
 Че на черкези викаха:

— Черкези, черни, омразни,
 Я си пампора възпрете,
 Да видим вътре що има!
 Пак си пампор не възпират,
 Пак си русначе извика:
 — Черкези, черни, та грозни,
 Я си пампора възпрете,
 Стари щем пушки разпрегна,
 Ще ви пампора разбием!
 Тогаз пампора възпрели
 И си русначе привлече —
 Всичките диван станали
 И Руска мома най-напред,
 Че му ръката целуна,
 Ръката, дясно коляно,
 И на русначе думаше:
 — Русначе, братче да ми си,
 Братче да си и побратим,
 Че ни със вяра пристигна,
 Със вяра и християнство.

17. СИЛИСТРЕНСКОТО КАЛЕ

трапезарска

Тръгнали ми са, тръгна
Всиче дрянновски дюлгери
Дърво и камък да дялат —
Да правят пусти калета.
Като из пътя вървяха,
Кой плаче, кой си нарежда.
Дончо им беше майстора
И той си викна, та запя.
Каква му беше песента:
— Майно ле, неродила ме,
Дето си мене родила,
Бял камък да си родила,
Та пари барем да струва,
Ала са братя без пари,
Три годин кале ще правят.
Той на дюлгери думаше:
— Ой, вие, вази, дюлгери,
Барим сте вие ергени,
Като из пътя вървите,
Тъй да се бога молите:
— Кога в Силистра отидем,
Доде калето йзкараме,
Железни врата да качим
И сребърните кофари,
Русите в Силистра да дойдат.

Доде калето изкарат,
Ето че стигна Русия —
Руски топове обърна,
Кале на поле направи
И високата джамия
Със двадесет ми кубета,
Кубета и минарета,
Нея на кръст си удари.

18. ЦАР НИКОЛАЙ И МЕДЖИД СУЛТАН

седенкарска

Цар Николая думаше:
 — Царьо льо, Миджид султане,
 Искаш ли бой да се бием,
 Ний кърви да проливаме?
 Ако, султане, не искаш,
 По-скоро да се оттеглиш
 Чак в твойта Мала-Азия,
 От робство да се отърват
 Моите братя българи!
 Султанът царю думаше:
 — Царьо льо, цар Николая,
 Аз искам бой да се бием,
 Ама ме, царьо, почакай,
 Чакай ме до три месеца.
 Че си султанът подигна
 Божиградските манафи,
 Анадолските арапи,
 Че са на битка излезли
 С руската войска голяма.
 Като в българско влезоха,
 Един си други думаха:

— Скоро през Котел ще минем,
 Голяма яма ще сторим,
 Барим ще да си наземем
 Котленски тежки нанизи,
 От млади булки пафтите,
 От годеници пръстени.
 А че ще да го запалим,
 На прах и пепел ще сторим.
 Като за Котел идеха
 И до боаза дойдоха,
 Силни ветрове духнаха,
 От буча клони кършеха,
 От канарите камъни
 По главите ги удряха.
 Един си други думаха:
 — Братя манафи, бягайте,
 Бягайте, черни арапи!
 По-скоро да си отидем
 В нашата Мала-Азия —
 Котел го сабя не сече,
 Котел го огън не гори,
 Руската войска й голяма,
 С Русия джумбуш не бива.

19. В КОТЕЛ ДОШЛИ РУСНАЦИ

хороводна

M.M. $\text{♩} = 80$

Във Ко-тел дошли рус-на-ци ци, руснаци,
донски ка-за-ци, русна-ци, дон-ски ка-за-ци

Във Котел дошли руснаци,
Руснаци, донски казаци.
Дошли са и кундисали
На Субашките ливади.

20. БЪЛГАРИ БЯГАТ В РУСИЯ

трапезарска

Rubato M.M. $\text{♩} = 104 - 116$

Сип-на се зо-ра, за-зо-ри, слън-це-то
трепти, из-гря-ва, сла-ве-я в го-ра за-пя-ва

Сипна се зора, зазори,
Слънцето трепти, изгрява,
Славей в гора запява,
Зара се с турци напълни,
Даскал Стефана хванаха,
Назад му ръце вързаха.
Стефаново либе Стоянка
Тя на Стефана думаше:
— Любе, Стефане, Стефане,
Тъй ли ни й било писано,
Писано и орисано —
В неделя бели венчила,
В понеделник жива раздяла?
Любе, Стефане, Стефане,
Дал' имаш барем другари,
В тъмница да разговаряш?
Стефан Стоянка продума:
— Любе, Стоянке, Стоянке,
Не плачи, любе, не жали,
Аз не съм, любе, самичък,
Ние сме, любе, мнозина:
Поп Минчо арабаджия,
Арабаджи-кювлията,
Даскал Мирчо чирпанлията
И едно момче горнянче,
На име го казват Узуна,

Гьорги Минчев от Хасково —
Всички сме, любе, комити.
Като ги всички хванали,
Всичките ги закарали
Във Пловдивските затвори,
Затвори, тъмни зандани.
Всички като се събрали,
Поп Минчо дума продума:
— Вий попове и даскали,
Вие български комити,
Ако вий книги имате,
Трябва да ги изядете,
Народ да не издадеме!
Кога книгите ядели,
Тъмничари ги видяли
И на пашата казали.
Тогава пашата повика
Най-малкото, глупавото,
На име, холан, Узуна,
Истиндак да го направи.
Като Узуна отиде,
Пашата му дума продума:
— Какво сте глава вдигнали,
Та сте по турци тръгнали?
Узуна на паша продума:
— Пашо ле, наш везирине,
Ний не сме глава вдигнали,
Ала сме, пашо, станали
Попове, още даскали,
Народа да събудиме.
Годините са изпълнени —
Петстотин двадесет и пет,
Искаме турчин да няма
От Бяло море до Черно.
Ако щеш ни, пашо, обеси,
Братето ще ни останат,
Ако и тях ти обесиш,
Сродници ще ни останат,
Пак това право ще търсят!

Нал са пашата замисли,
Наведе глава надолу,
Не можа да ги обеси.
Па ги пашата изпрати
Във Стамбол града голяма,
До султан Абдул Хамида,
Той йстиндак да ги направи
И той да си ги обеси.
Като са в Стамбол отишли,
Султана ги йстиндак направи,
Но и той не ги обеси,
Ала ги султана осъди
Далек във заточение
Чак долу в Диар Бекира,
Да се не видят, не чуят.
Отде се това научи
Никола Варналията,
Никола баш гемиджията.
Той беше йзвестен на царя.
Царя го за турчин знаеше,
Но той си беше българин.
Той си при царя отиде
И си на царя продума:
— Султане, Абдул Хамиде,
Комитите предай на мене,
Аз ще ги, царьо, закарам
Далеко в заточение —
Чак долу в Диар Бекира,
Да се не видят, не чуят.
И като познат на царя,
Нему комити предаде.
Всички на синджир вързали,
Та на гимия качили.
Вървели, що са вървели,
Кога сред море отишли,
Поп Минчо дума продума:
— Вий попове и даскали,
Вие български комити,

Дето щем ние да идем
 Далечно в заточение,
 Да се не видим, не чуем,
 По-добре ще е за нами
 В морето да се хвърлиме,
 Рибите да ни изядат.
 Тогав се е обадил
 Никола Варналията,
 Никола баш гемиджията.
 Той на комити продума:
 — Не се хвърляйте в морето,
 Аз съм народен българин
 И аз за народа жая...
 Той си гемия насочи
 Вместо за Диар Бекира,
 Той на Одеса излезе —
 Одеса, Мала Русия,
 Одеското пристанище.

21. ЗАВЕТЪТ НА СТЕФАН КАРАДЖА

седенкарска

Войска се събира,
 Че кой ги събира?
 Стефан Караджата —
 Все млади момчета.
 Сторя им команда,
 Той си ги поведе,
 А че ги изведе
 На Бузун-планина,
 С турци да се бият.
 Брей, отговаряше
 Стефан Караджата:
 — Млади момчетии,
 Огън се открива,
 Команда ви давам
 Бийте се, момчета,
 Юнашки се бийте!
 Куршум не йзпускайте,
 Назад не връщайте,
 Че ще да пристигне
 Славната Русия!
 Доде команда даде,
 Първа пушка пукна,
 Стефана удари,
 Той на земя падна,
 Глава си подигна,
 С уста им говори:

— Хей, вий вази, вази,
 Млади българчета,
 Млади българчета,
 Български синове,
 Аз съм люто ранен,
 Команда ви давам:
 Бийте се юнашки!
 Доде Стефан издума,
 С душа се отдели.
 Негови момчета
 Сираци остана,
 Гроб му изкопали,
 Стефана погребали
 На Бузун-планина.
 И пак са се били
 Цели три месеца,
 И е пристигнала
 Славната Русия,
 И ги попитали:
 — Защо сте ми дошли,
 Вий млади момчета?
 — Ние сме си дошли
 Помощ да ви правим.
 Нази ни дотегна
 Тази шурава вяра —
 Жените ни робят,
 Мъжете ни колят!

22. ЖАЛБА ПИШЕ ЖАЛНА БЪЛГАРИЯ

трапезарска

Rubato M.M. $\text{♩} = 72-84$

Е

M.M. $\text{♩} = 168$

Жал-ба пи-ше жална Бъл-га-ри-я, жал-ба пи-ше до сил-на

Руси-я; Хва-ла те-бе, ца-ре Алек-сан-дре, хва-ла

те-бе на-ше ясно слънце

Жалба пише жална България,
 Жалба пише до силна Русия:
 — Хвала, тебе, царе Александре,
 Хвала тебе, наше ясно слънце,
 Я си ела нази да отървеш —
 Турска сила, български неволи.
 Стига нази турци са мъчили,
 Мъжки деца на маждрак дигали,
 Трудни жени със нож разпирали,
 Стари хора, боси, търни вършат!
 Написали тая жална жалба,
 Турили я коню у подкова,
 Пратили я у Русия да иде...
 Ходила е ни много, ни малко,
 Ходила е три години време,
 И най-после у Русия стигнала...

Писмо пада царю на коленѡ,
Он го чете — ни чуе, ни хае.
Друго пише жална България,
Друго пише, в Русия го праща,
Цар го чете — ни чуе, ни хае.
Трето пише жална България,
Трето пише до силна Русия,
Написа го със кръв от детенце,
Що го турци на маждрак дигнали,
Па го турят коню у подкова
И го пратат цару Александру...
Жалба чете царя Александър,
Жалба чете, дребни сълзи рони.
Па си събра млади пълководци
И си събра силни генерали,
И повика брата Николая,
Прочете им тая жална жалба,
Па ги прати войска да събират,
Та да идат у българска земя,
Да изгонят турци анадолци,
Да отърват братска България...

23. ЖАЛБА ПИШЕ ЖАЛНА БЪЛГАРИЯ

трапезарска / вариант

Жалба пише жална България,
Жалба пише до силна Русия:
— Хвала тебе, царе Александре,
Хвала тебе, наше ясно слънце,
Я си ела назе да отървеш,
Стига нази турци са мъчили,
Мъжки деца на маждрак дигали,
Трудни жени със нож разпирали,
Стари хора, боси, търни вършат!
Написали тая жална жалба,
Написали със кръв от детенце,
Що го турци на маждрак дигнали,
Турили я коню у подкова,
Пратили я у Русия да иде.
Ходила е ни много, ни малко,
Ходила е три години време
И най-после у Русия стигнала.
Жалба чете царя Александър,
Жалба чете, дребни сълзи рони:
Като му е сърце жалостивно,
Как да прати войска да изгине;
Да не прати — българско загива...
Па отиде в църква православна,
Та запали до две жълти свещи
И се цара богу помолило:
— Дай ми, боже, ума и разума,
Да отървем българско от турци.
Ка отиде дома на дворове,
Там го чака генерал Столетов,
Че си събрал всички генерали
И си събрал млади пълководци —
Само чакат цара да пристигне.
Па пристигна княза Николая
И със царя думи разменили,

И си с войска за българско поиде...
 Били са се ни много, ни малко,
 Били са се тъкмо ми година
 И надвили турци анадолци,
 И са турци у турско пратили —
 Отървали жална България...

24. ПУСТИТЕ КЛИСУРЦИ, СТАНАЛИ МОСКОВЦИ!

трапезарска

М. М. $\text{♩} = 40$

Как-во е но-во, но-во ста-на-ло, но-во ста-
 на-ло в ка-менна Клису-ра? Пустите кли-сур-ци,
 ста-на-ли мос-ков-ци, а па-на-гюр-ци донски ка-за-ци!

Какво е ново,
 Ново станало,
 Ново станало,
 В каменна Клисура?
 Пустите клисурци,
 Станали московци,
 А панагюрци —
 Донски казаци!
 Войвода им беше
 Гьорги Бенковски,
 Развява байрак
 Райна девойка.
 Топове им бяха
 Черешово дърво,
 Гюллета им бяха
 Кантар топузи.
 Топчето пукна —
 Европа се стресна,
 Русия скокна
 Клисура да брани.

25. ПУСТИТЕ КЛИСУРЦИ, СТАНАЛИ МОСКОВЦИ!

трапезарска / вариант

Rubato M.M. ♩ = 168

Под се-ло отдо-лу дър-во ви-со-ко, под дър-во сто-ят
 три-ма ю-на-ка, три-ма ю-на-ка, седем бай-ра-ка,
 седем бай-ра-ка, остри маж-дра-ка. Пър-ви-я бе-ше
 Ге-но налбан-ти-на — Ста-ра За-го-ра, вто-рия бе-ше
 Же-ко ка-са-пи-на, чир-панли-я-та, тре-тия бе-ше
 дас-ка-ла Пе-тър, дас-ка-ла Пе-тър, ка-лоферли-я-та.

Под село отдолу дърво високо,
 Под дърво стоят трима юнака,
 Трима юнака — седем байрака,
 Седем байрака — остри маждрака.
 Първия беше Гено налбантина,
 Гено налбантина — Стара Загора,
 Втория беше Жеко касапина,
 Жеко касапина — чирпанлията,
 Третия беше даскала Петър,

Даскала Петър — калоферлията.
 Че са отишли в пуста Клисура,
 Че са събрали стари клисурци,
 Стари клисурци и панагюрци.
 Сдянали шинели, турнали капели —
 Пустите клисурци станали московци,
 А панагюрци донски казаци!
 Черешите секат, топове да правят.
 Кантарите сбират, гранати ги правят.
 Че са отишли в Велика Русия,
 Че са извикали Гурко генерала,
 Гурко генерала, Скобелев командира.
 Тий на клисурци потихом говорят:
 — Ой, вий вази, до трима юнака,
 До трима юнака, до седем байрака,
 Дали сте гладни или сте жадни,
 Дали сте голи или сте боси?
 Отговаряха трима юнака:
 — Нито сме гладни, нито сме жадни,
 Нито сме голи, нито сме боси,
 А най сме дошли за руски топове,
 За руски топове и донски казаци,
 Нам да помогнат с турци да се бийме.
 Гурко генерала, Скобелев командира,
 Те на юнаци потихом говорят:
 — Ний ще ви дадем руски топове,
 Руски топове, донски казаци.
 Че са вземали руски топове,
 Че са тръгнали донски казаци.
 Как преплуваха бяла Дунава,
 Плевена града, кругом направо.
 Гьочове бягат, в Марица се давят..

26. ПУСТИТЕ КРЕМЕНЦИ, СТАНАЛИ МОСКОВЦИ!

трапезарска / вариант

М.М. ♩ = 200

Какво е чудо, Фатме, какво е чудо,
 Какво е чудо голямо станало,
 Хем в Неврокопа, Фатме, хем в Неврокопа,
 Хем в Неврокопа, в главната чаршия —
 Барабана бие, Фатме, барабана бие,
 Барабана бие, протогеро рука:
 — Пуси да останат, Фатме, пуси да останат,
 Пуси да останат тия две села —
 Пустите кременци, Фатме, пустите кременци,
 Пустите кременци станали московци,
 Сербез обидимци, Фатме, сербез обидимци,
 Сербез обидимци — донски казаци!
 Че са турили, Фатме, че са турили,
 Че са турили дор три пусии:
 Първата пусия, Фатме, първата пусия,
 Първата пусия на Момина кула,
 Втората пусия, Фатме, втората пусия,
 Втората пусия на река Ретижа,
 Третата пусия, Фатме, третата пусия,
 Третата пусия дор на Ябучица;

Под всяка тумба, Фатме, под всяка тумба,
 Под всяка тумба динамит и бумба,
 Под всяка чука, Фатме, под всяка чука,
 Под всяка чука, човек с вастигаря,
 Под всяка бука, Фатме, под всяка бука,
 Под всяка бука и малинхера.

27. БЪЛГАРИ ГЛАВА ДИГНАХА

трапезарска

Българи глава дигнаха,
Българи, върли комити,
Със султан борба да правят.
Телалин вика във Стамбол:
— Събирайте се черкези
И вие черни татари,
В гяурска земя ще идем,
В гяурска земя, българска,
Българско с земя ще сринем,
Децата корбан колете,
Старци и баби метете,
Моми, невести взимайте!
Плач се до небо дигнало,
Всичките в купом бягаха
И се в Дунава хвърлиха.
Дунав се с моми напълни,
С моми, с млади невести,
Руси им коси плаваха.
Темен се облак зададе,
Не било облак от небо,
Най биле стройни казаци.

28. ИЗГРЯЛО Е ЯСНО СЛЪНЦЕ

трапезарска

Изгряло е ясно слънце,
Ясно слънце до бял Дунав,
Та й греяло, та й блестяло,
Та й трептяло по бял Дунав,
Та й греяло денем, нощем,
Цели три дни и три нощи,
Не е било ясно слънце,
Най са били казаците,
Казаците, бре донските!
Блестели са сабите им,
Сабите им, маждраците,
Стигнали са до Цариград.

29. ОЙ ДУНАВЕ, БЯЛ ДУНАВЕ

сетенкарска

М.М. $\text{♩} = 116$

Ой Ду- на- ве, бял Ду- на- ве, кой те те-
бе раз-лю- ле? Ой Ду- на- ве, бял Ду-
на- ве, кой те те- бе, мо-ре, раз-лю- ле?

Ой Дунаве, бял Дунаве,
Кой те тебе, море, разлюля?
— Разлюле ме, полюле ме
Великата Русия.
Русиянските топове,
Те са пълни, готови.
Девет часа веч удари,
Граница се отвори,
Навлезла е руска войска,
Разсяла е свобода!..

30. ДУНАВЕ, ДУНАВЕ!

сетенкарска / вариант

Rubato М.М. $\text{♩} = 132$

Ду- на ве, Ду- на- ве,
Ду- на- ве, Ду- на- ве
та кой ми те раз-ма- ти,
та кой ми те раз-ма- ти?

Дунаве, Дунаве, Дунаве, Дунаве,
Та кой ми те размати?
— Размати ме, размати, размати, размати,
Тая силна Русия!

31. ОЙ ДУНАВЕ, БЕЛИ ДУНАВЕ

седенкарска / вариант

Rubato M.M. ♩=54

Ой Ду-на-ве, бел Ду-на-ве,
кой те те-бе по-лю-ле.

32. ДУНАВЕ, БЕЛИ ДУНАВЕ

хороводна / вариант

M.M. ♩=84

Ду-нав, бе-ли Ду-на-ве, кой те те-бе разлю-ле?
Раз два три, лю-ле, кой те те-бе раз-лю-ле?

33. НА ДУНАВ ВОЙСКА Е НАТЕГНАЛА

жътварска / вариант

Rubato M.M. ♩=200

Бял Ду-на-ве, шо се не бе-ле-еш?
Цар Мураде, как да се бе-ле-я?

Бял Дунаве, шо се не белееш?
— Цар Мураде, как да се белея,
На мене е войска натегнала,
Че се бият турци и московци.
Турски байрак—кърпа за два гроша,
А московски — куна изписана,
Изписана свети Николая.

34. РУСИТЕ ПРИ СВИЩОВ

седенкарска

М.М. ♩ = 240

Все се чу- ва- ше, чу- ва- ше, чу- ва- ше,
по-ме- ну-ва- ше, че ще Ру- си- я да ми- не
пре- ди пет- сто- тин го- ди- ни.

Все се чуваше, чуваше,
Чуваше, поменуваше,
Че ще Русия да мине
Преди петстотин години,
Че ще Русия да мине,
Русия през България —
Всичко българско да стане. 2/
Царя си писмо написва,
Написва и го изпраща
До турски царя-султана.
Султана писмо получи,
Получи и го прочете:
Войската да си събере
И на прокурор изведе
Край тихи бели Дунава.
Царя си войска събира
Край тихи бели Дунава.
Нещо му се е видяло
На тихи бели Дунава.

Той си се чуди и мае —
Дали се бели лебеди
Или е риба моруна? 2/
Не било бели лебеди,
Не било риба моруна,
Най-било славна Русия. 2/

35. РУСИТЕ ПРИ СВИЩОВ

седенкарска / вариант

М.М. ♩ = 280

Все се чу-ва-ше, чу-ва-ше пре-ди пет-сто-тин^о

го-ди-ни, че ще Ру-сн-я да дой-де.

Все се чуваше, чуваше
 Преди петстотин години,
 Че ще Русия да дойде.
 Тези години дойдоха,
 Славна Русия не дойде. 2/
 Пашата в Свищов ходеше,
 На маса кафе пиеше,
 Бяла българка държеше,
 Че му чубука палеше,
 Горе-надолу гледаше,
 Отде ще дойде Русия.
 Тамам нагоре погледна,
 Отпреде иде Русия. 2/
 Паша се чуди и мае
 Дали са патки, юрдечки
 Или са бели лебеди.
 Нито са били юрдечки,
 Нито са били лебеди,
 Най били донски казаци.

36. МОМИ ПОСРЕЩАТ РУСНАЦИ

сватбарско хоро

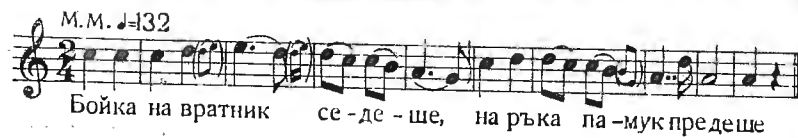
М.М. ♩ = 152

За-да-де се, ма-мо, те-мен, че- рен йоб-лак,

Зададе се, мамо,
 Темен-черен йоблак.
 Не е било, мамо,
 Темен-черен йоблак,
 Ил ми й било, мамо,
 Руските момчета.
 На хоро дойдоха,
 На коне яхаха.
 Слязоха от коне,
 Вързаха конето 2/
 За червен трендафил.
 Малките девойки
 Като ги видеха,
 Свалиха дялбене,
 Покриха земята.

37. БОЙКА И РУСНАЦИ

хороводна

Бойка на вратник седеше,
 На ръка памук предеше.
 — Бойке ле, бяло момиче,
 Отдолу идат руснаци,
 Руснаци, руски казаци!
 Руснаци Бойка думаха:
 — Бойке ле, бяло момиче,
 Има ли място за нази,
 За нази и за конете?
 Бойка руснаци думаше:
 — Руснаци, братя казаци,
 Имаме място за вази,
 За вази и за конете,
 И за конете зобило...

38. РУСКИТЕ КОМИТИ

трапезарска

От Русия до Едрен(е)
 Все са руски комити.
 Ветренските ханъми
 Везден, сва нощ на крака:
 Баш ракия точеха,
 Капитани поеха.
 Ветренските читаци
 Везден, сва нощ на крака:
 Конете им водеха,
 Та ги вода поеха.

седенкарска

M. M. $\text{J} = 80$

Я поизлязай, Яно мари, на ворх кулена,
Дилбер калинджа, Яно мари, на ворх кулена,
Та са йогледай нах четири странки,
Ка ми са бият турци с москофан.
Пушки са пукат, куршуми летат,
Куршуми летат кайно градушка,
Топе са пукат, земе са люля,
Сабле са маат, корве са леят,
Коне го брутят дор до зенгея.

седенкарска / вариант

M.M.♩=60

Я изляз, изляз, Яно мари,
На висок чардак,
Дюс дилбер, калинче,
На висок чардак,
Та да си видиш
Де ми се бият
Турци с московци.
Аскер се види
Кат темен облак,
Гранати ручат
Като градове,
Коршуми падат
Като ситен дъжд.

41. БОЯТ МЕЖДУ ТУРЦИ И МОСКОВЦИ

трапезарска / вариант

Rubato м.м. ♩ = 72-88

Ой мо-ре, я из- ле - зи, Ян-чи-це, пи-ле, мо - ре,

на ви-ша ди-ва - на, ой мо-ре, я из- ле - зи,

Ян-чи-це, пи-ле, мо - ре, на ви-ша ди - ва - на.

Ой, море, я излези,
 Янчице, пиле, море,
 На виша дивана,
 Ой, море, та погледай
 Нагоре-надолу,
 Ой, море, да си видиш
 Московската кавга —
 Ой, море, как се бият
 Турци със московци.
 Ой, море, пушките са
 Като честа гора,
 Ой, море, саби лъскат
 Като ясно слънце,
 Ой, море, крушумето
 Като град га бие,
 Ой, море, съчмите са
 Като ясни звезди,
 Ой, море, байраци са
 Като месечина.
 Ой, море, турци падат
 Като чести снопе,
 Ой, море, московци фъркат
 Като лястовици!

42. БОЯТ МЕЖДУ ТУРЦИ И МОСКОВЦИ

седенкарска / вариант

м.м. ♩ = 84

Я из- лез вън-ка, Я- ни, мо- ре,

я из- лез вънка, вънка на дво-

ро- ве, Я- ни, море, вънка на двори

Я излез вънка, Яни мори,
 Я излез вънка,
 Вънка на дворове,
 Да ми погледаш 2/
 Как ми се бият
 Турци с москови!
 Юнаци падат 3/
 Като борове,
 Черни кърви пливат, 2/
 Бели коне бъркат
 Дорум колене...

43. РУСИ И БЪЛГАРИ НА ШИПКА

седенкарска

Че стана цар Николай,
Че си кончето изведе
И го оседла, обузда,
С пъстри колани препаса,
Че го възседна, препусна
И си аскера поведе,
Аскера, ярълията,
Аскера, млади казаци,
Казаци, отбор юнаци, 2/
Със дълги, остри маждраци.
Че си Дунава минаха, 2/
На Шипка-балкан стигнаха,
Голяма й битка станала —
Руснаци, донски казаци,
И опълченци българи
Срещу ми тия читаци,
Анадолските зебеци.
Руснаци падат, не падат,
Най-много падат читаци...

44. БОЯТ ПРИ ШИПКА И ПЛЕВЕН

зимно хоро

Скарали са се, скарали,
До две ми паши големи —
Турчинът и българинът.
Голяма кавга сторили
На тоя Шипка-балкана.
Там са турците надвили —
Българи мърз дойдоха.
Там българето паднаха,
Тия хабер проводиха:
— Що прави цар Александър,
Той аскер да не събере,
Че българето паднахме,
Турците много дойдоха.
Цар Александър говори:
— Ой, вие, моите солдате,
Страху си на мене дайте,
Кахър не моите берете —
Колкото звезди на небо,
Толкоз солдате край мене!
Ошкѣ ми аскер събира,
Събира и проводи го.
Пак ми са кавга сторили
На тая Плевня касаба.
Там са турците паднали,
Там българето надвили.

45. ДИГНА СЕ СЛАВНА РУСИЯ

сиденкарска

Дигна се славна Русия
Заради нази, българи.
Бели атове язدهа,
Ален си байрак вееха.
Били се, що са се били,
Че им се свърши джепане.
Руснаци думат българи:
— Българи, наши братчета,
Сбирайте дребни камъни,
Удряйте както можете,
Дорде ни помощ довтаса
Отгоре, откъм Русия.
Сбирали дребни камъни,
Камъни, още дървета,
Удряли кой как можели,
Дорде им помощ довтаса.
Че са турците бягали,
Бягали и ги хванали —
Осман са паша хванали...

46. МОМА СЪРБЯНКА ВОДИ КАЗАЦИ

хороводна

Сърбянка, малка девойка,
Тя посъбра, тя понабра,
До седемдесе юнака,
До седемдесе и седем
Все руски донски казаци.
Че ги Сърбянка поведе
И на бате си думаше:
— Що стоиш, бате, що чакаш?
Турчина глава подигна,
Във Закра, Зехтин-касаба,
Къщите горят и палят,
Българи не останали...
Хем колят, бате, хем бесят, 2/
На всеки сокак бесилка...

47. РУСИТЕ В СТАРА ЗАГОРА

трапезарска

Rubato M.M. ♩=200

Бог да ѝобий, поразил
е-ски за-хар-ски ази-и, ази-и
и чорба-джии. Три пъ-ти в Шип-ка хо-ди-ха
и в Стара За-го-ра се мо-ле-ха: Съ-жа-ли,
Гур-ко, и на-зи, бас-ти-сай
Шип-ка бал-ка-на, до-хо-ди в Стара Заго-ра.

Бог да ѝобий, поразил
Ескизахарски азии,
Азии и чорбаджии.
Три пъти в Шипка ходиха
И в Стара Загора се молеха:
— Съжали, Гурко и нази,
Бастисай Шипка-балкана,
Доходи в Стара Загора,

Че ни турците избиха!
Гурко азии думаше:
— Азии и чорбаджии,
Как ще от Шипка да сляза,
В Ески Заара да дойда,
Като ми ѝ малко войската,
Три са хиляди комити
И три хиляди казаци,
И с две горски топчета.
Азии и чорбаджии
Тий му се молба молеха:
— Ще дойдеш, Гурко в Заара,
Ама какво шеш да найдеш —
Българи избити, изклани!
Нали се Гурко измами,
Та слезе от Шипка-балкана,
В Ески Заара отвадя.
Нали го, холан, видяха
Ескизарските граждани,
Попове, млади даскали,
Даскали с дребни дечица,
Дръпнаха слънца, кръстове,
Генерал Гурко посрещат.
Ескизарските граждани
Дръпнаха остри ножове
Из тези турски дворове,
Където турчин намерят,
Намерят и го заколят.
Бог да ѝобий, поразил
Тозица турчин Емин бей.
Той на азии думаше:
— Азии и чорбаджии,
Вий мене сега вардете,
Аз ще вази да вардя!
Че ги Емин бей измами —
Нали се, холан, открадна,
Открадна, та си избяга
Във тази Раню-махлеси,
На тази бърза машина
И си в Цариград пристигна,

Право при царя излезе
И си на царя хортува :
— Царьо льо, султан Хамидо,
Имаш ли хабер, нямаш ли,
Гурко в Заара пристигна,
Нашите турци ще изколят.
Царя се виком-провикна :
— Сульо льо, Сулейман паша,
По-скоро тука да дойдеш,
Имаш ли хабер, нямаш ли,
Руси в Заара придошли.
По-скоро, Сульо, да вървиш.
Назаде да ги повърнеш!
Сулю на царя думаше :
— Във Уруменлий ще ида,
Ала пътища не зная
Отде в Заара ще вляза,
Московци да си изгоня.
Царя на Сулю думаше :
— Във Уруменлий ще идеш,
Кога във Чирпан пристигнеш,
При Саид паша ще идеш,
Саид ще да те научи
Отде в Заара ще идеш.
Сулейман войска поведе,
Във Уруменлий отиде,
Кога във Чирпан пристигна,
При Саид паша излезе.
— Кажу ми, Саид, обади,
Отде в Заара да ида?
Саид му дума издума :
— Сулю льо, Сулейман пашо,
Заарско шосе ще хванеш,
В Арап-махлеси ще идеш,
Селото ще си запалиш,
Народа наред да биеш;
През Текийската кория,
На таз Берекет могила,
На нея топя ще качиш.
Ески Заара ще биеш.

Сулейман войска поведе,
Арап-махлеси изгори
И му народа погуби,
Па си войската поведе
През Текийската кория,
На таз Берекет могила,
На нея топа изкачи.
Грозна се война завърза.
Турците като хвърляха,
Кое ги стигат — не стигат;
Русите като хвърляха,
Горски топчета пукаха,
Турци на кръстци трупаха.
Бог да убие, поразу
Черкези, башибозуци,
Отде се, холан, извряха
В Джуранлийската кория,
Други от село Кутлуджа.
Тогаз се Гурко провикна :
— Гарнизини и барабани,
Скоро тревога давайте,
Българи напред да бягат
И ний след тях ще отстъпим,
Турците ще ни заградят!
Нали са, братя, хукнали
Тези ми черни българи,
Старите баби бягаха,
Кърпи от глави хвърляха,
Младите булки бягаха,
Деца от ръце оставят.
Тези проклети черкези
Във този Дермен-боаза,
Тамо им пътя пресекли,
Там много народ избиха.
Да живеят руска конница!
Бърже конница пристигна
И си черкези прогони,
И си им пътя отвори.

Като народа избяга
 През този Шипка-балкана,
 Гурко команда подаде
 Назаде да си отстъпят,
 Кога на Шипка излязат,
 Добър митириз да хванат
 Във тези таби шипченски.
 Като са в таби навлели,
 Добър митириз хванали.
 Турската войска настъпя
 Три дни и три вечери,
 Грозна се война завърза.
 Патрони им се съзршиха,
 Тезика черни комити
 Тий се с дървета биеха,
 С дървета, още с камъни.
 Гурко им дума думаше:
 — Хубаво са дръжте, дружина,
 С дърви й камъни удрете,
 Манафи, черни арапи,
 Табите да не ни вземат.
 Ако табите превземат,
 Във Дунав ще ни издавят,
 Народа ще си кардисат.
 Още си Гурко т'ва дума,
 Ето им помощ пристигна,
 Тези стрелкови орловци.
 Като в табите влязоха,
 Орловски пушки завряха,
 Турците назад бягаха
 И долу в Шипка слязоха.

48. ПЛЕВЕНСКАТА БИТКА

седенкарска

Между Плевен пълно турци,
 Пълно турци и московци.
 Турци викат: аллах, аллах!
 А московци: ате дете,
 Ате дете, наши брака,
 Да изгоним тия турци,
 Та да идем в Цариграда,
 Да утрепим Осман паша!

49. ОБСАДАТА НА ПЛЕВЕН

трапезарска

М.М. ♩ = 240

Пле-вен гра-да за- тво-ре- но, за- тво-ре- но
на ма- са-ре, на ма- са-ре, три ме- се- ца.

Плевен града затворено,
Затворено на масаре,
На масаре — три месеца.
Окол него топа пука,
Топа пука, пушки гърмят,
Окол него руски войски.
Осман паша писмо пише,
Та го праща до султана:
— Пратете ми малко войска,
Че ми й войска намаляла,
Намаляла, оголяла,
Оголяла, обосяла. 2/
Пратете ми и топове,
Че ми топове йзтрошени!
Султана пише, отговаря:
— Нямам пушки да ти пратя,
Нито пушки, ни топове.

50. ОКОЛ ПЛЕВЕН РУСИ СНОВАТ

седенкарска

М.М. ♩ = 138

О-кол Плевен, о-кол Пле- вен,
о- кол Пле- вен ру- си сто- ят.

51. ОКОЛ ПЛЕВЕН РУСИ СНОВАТ

седенкарска / вариант

М.М. ♩ = 112

О - кол Пле - вен, о - кол Пле - вен,
о - кол Пле - вен ру - си сно - ват

Окол Плевен, окол Плевен,
Окол Плевен руси сноват,
Руси сноват и българи.
Осман паша на стол седи,
На стол седи, книга пише:
— Ой, султаньо, наши царьо,
Не остана нито кафе,
Нито кафе, нито шекер,
Нито шекер, нито аскер,
Нито пуста турска помош...

52. СИЛНИ РУСИ НАПАДАТ ПЛЕВЕН

трапезарска

Силни ру- си по-си- ли-я, ю-лег- на- я Плевен гра-да.

Силни руси посилия,
Юлегная Плевен града,
Осман паша сълзи рони,
Сълзи рони, писмо пише:
— Юлегная силни руси,
Преотная джепаната,
Ой та, царьо, помощ пращай!
Ни имам храна, ни джепана.
Все помрела силна войска —
Погинала силна войска.

53. ПРЕД РУСИ ГЛАВА СКЛАНЯМ

По бъл-гарско кръв се ле-е, по-край Плевен и Со-фия.

По българско кръв се лее,
Покрай Плевен и София,
А от Плевен глас се чува,
Осман паша де тъгува.
Тъжи Осман, сълзи рони,
Па във ръка перо взема,
Та султану ситно пише:
— Слушай, царьо, думите ми,
Покрай Плевен руси стоят,
Месеците за дни броят.
Покрай Плевен руси много,
А я, царьо, веч не мога.
Прати помощ, храбри царьо,
На Османа, господарьо!
Нямам храна, ни джепане
И на руси глава скланям!
— А бре турци, вси ахмаци,
Та защо сте вси глупаци?

54. БРАТСТВО ПО ОРЪЖИЕ

седенкарска

Пуста Плевня кале,
Топе я не хващат,
Куршум я не стига.
Братушето хвърлят —
Дувари събарят;
Туреците хвърлят —
Братушето падат.
Царят Александър
Той си на стол седи,
С златно перо пише,
Дребни сълзи рони,
На юнаци дума:
— Назад да се върнем,
На Дунав да идем,
Там да дойде турчин,
Тамо да се бием.
Върнали са назад,
На път са срещнали
Младите тракийци.
Те на царя думат:
— Назад да се върнем,
На Плевня да идем,
Ние ще се бием,
А вие — поддръжка.

Върнали се назад,
На Плевня отишли,
Тракийците млади
Дувари събаря;
Туреците хвърлят —
Тракийците падат.
Юнаци се склават,
Та се в Плевен мятат.
Туреците държат
Шикове нагоре —
Шикове са пълнят.
Туреците викат:
— Аллах, аллах аллах!
Юнаците викат:
— Ура, ура, ура!
Туреците дигат
Белите байраци,
Теслим са сторили.

55. ПАДАНЕТО НА ПЛЕВЕНСКОТО КАЛЕ

седенкарска

Каля, пуста каля,
Плевенска направа —
Куршуме не хватат,
Топе я прелитат.
Я братушки хвърлят,
На каля не бият;
Я турците стрелят,
Братушките падат.
Жалните братушки,
Милните казаци,
Младите юнаци!
От страна гледаше
Царя Александър,
Дребни сълзи ронеше,
Бяла кърпа държеше,
Сълзите си бършеше.
Та й дошло малко казаче,
Учено едно русначе
И на царя думаше:
— Я да свалиш, царю,
Топския командир
И мене да клаваш —
Командирин ти е
Пуси турски татарин!

Царят го послуша,
Свали командиря
И него назначи.
Пушките надигна,
Топове си събра.
Първи топ га пукна,
Турския засипа;
Втори топ га пукна,
Калята запали;
Трети топ га пукна,
Нищо се не видело...
Царят Александър
От края гледаше
И си се радваше,
Че каля изгоря...

56. ИВАНЧО, РУСО КАЗАЧЕ

хороводна

Царя на Иванча думаше:
 — Иванчо, русо казаче,
 Дека де съм те провождал,
 Се ми работа свършиваш,
 Сега ще да те проводя
 Във Плевен сербез касаба.
 Плевен да си разбиеш —
 Плевен руски да стане.
 — Прашай ме, царю, къде щеш,
 Във Плевен недей ме праща,
 Че там е пълно със турци!
 Царска се дума не мести.
 — Ще идеш, Иванчо, ще идеш
 Плевен да си разбиеш —
 Плевен руски да стане.
 Че стана Иванчо, отиде
 С негова верна дружина,
 Че си Плевен загради,
 Загради, Иванчо, та разби...

57. ЕПОПЕЯ ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО

трапезарска

Два царя глава дигнаха
 За земя Уруменлийска,
 За тези клетки българи,

Българи, черни робове,
Дето са в робство стоели
Цели петстотин години.
Първия беше Русия,
Царя ми, цар Александър,
Втория беше турчина,
Царя ми, султан Хаида.
Голям ша мезлич да сбират
Във Стамбул града голяма,
Във тази турска столица.
Кога мезлича събрали
От седем сили царете
И седем главни консули,
Стамбулски молли и софти
И при тях Сюлейман паша.
Всичките наред стояха,
На баша, холан, стоеше
Цар ми, цар Александър,
До него стои Николай,
А до Николай Михаил,
А до Михаил стоеше
Игнатъв, руска консула,
Игнатъв, млад генерала.
Па им на среща стоеше
Царя ми, султан Хаида,
До него стои Англия,
А до Англия Франция,
Франция и Германия,
Австрия и Италия,
Наред моллите й софтите,
Накрая Сюлейман паша.
Всичките мълчат, не гълчат,
Всичките долу гледаха,
Царя ми, цар Александър,
Нали е от кръв българска,
Той за българи милее,
Той на султана продума:
— Царю ле, султан Хаидо,
Що така лошо постъпи
Със тези клетки българи,
Българи, черни робове?

Дали им, царю, не стига
Цели петстотин години
Дето във робство робуват,
Тебе без пари слугуват?
Що им селата разваляш,
Що Бояджика изгори,
Перушчица й Копривщица
И Батак, село голямо?
Старите колиш, хем бесиш,
Младите роби прибираш
И ги в Азия изпращаш!
Защо им права не даваш?
Царя ми, султан Хаида,
Той си на царя издума:
— Царю ле, цар Александре,
Кога ме питаш, да кажа
Защо им права не давам,
Що им селата развалям,
Що коля открай и беся.
Тебе ти й мирна раята,
Тебе й свободна земята,
Ала си мене не питаш,
Че става вече три годин
Как са комити излезли
По тази Стара планина,
Из Сливенските баири,
Из Котленските балкани:
Хаджи Димитър от Сливен
И този Стефан Караджа,
Капитан Тотю войвода,
Никола Еничекмата...
Българи миром не стоят,
Син-зелен байрак развяват,
Млади комити събират,
Та ми раята бунтуват
И ми земята развалят.
Царю ле, цар Александре,
Хатър да ти не остане —
Ти искаш права да даваш,
Аз мисля да ги довършвам.

Ще коля открай, ще беся —
Българи права не давам!
Реч по реч, дума по дума,
Двата се царя скараха.
Царя ми, цар Александър,
Прав се на крака изправи,
Със всички сбогом направи
И на Игнатъв продума:
— Игнатъв, руска консула,
Игнатъв, млад генерале,
Аз си в Русия отивам,
А тебе тука оставям,
Акъла да си събираш,
На мене джухап да даваш,
Да правиш, какво направиш
Българи право да дадат!
Ако им право не дадат
Причина да си направиш,
Та война да се отвори —
Русия, още с Турция.
Ако причина не станеш,
Морето да не минуваш,
В Русия да се не връщаш!
Като си царя замина,
Като Игнатъв остана,
Игнатъв, руска консула,
Той на царете думаше,
Царете, на консулите,
Моллите и на софтите
И на тоз Сюлейман паша:
— Правете, какво правите,
Българи право да дадем.
Ако им права не дадем,
Знайте ли или не знайте,
Русия на крак ще стъпи,
Голям карганлък ще стане,
Села щат да се развалят,
Народа ще се кардиса,
Дечица ще се измажат,
Майчици ще се разплачат —
Макар провала да стане,

Пак няма да се размине.
Моллите, още софтите
И този паша Сюлейман,
Моллите въртят главите —
Всичките на крак рипнаха
И връз Игнатъв викнаха:
— Сиктир оттука, бе кяфир,
Хей, гиди москов балъкчи!
Башино й царско, бре, мило!
С калъч се й земя вземала,
Пак с калъч ще я дадем!
Нито Дунава ще минем,
Нито отсъде пушаме,
Щото ни й силен аскера,
Че ний си аскер имаме:
Стамболски бели низами
И тези радиф черкези,
Анадолските манафя,
Всичките голи дънгуля,
Шамлийски бели арапя,
Босналийски арнаути,
Кърджалийски даалии,
Балкански сербез помаци,
Уруменлийски жълти читаци.
Ако ни аскер не стигне,
Ще сберем голи цигани,
Цигани, башибозуци —
С тези ръждиви султати,
Саде селата да палят,
Български села да палят,
Българска яма да вземат.
Игнатъв, руска консула,
Той на моллите думаше,
Моллите и на софтите:
— И вий си аскер имате,
Ама и ний си имаме:
Пехота руси руснаци,
Със първи номер бердани,
И тези руски топции
С осем фунтовни топове,

И тези донски казапи,
Хай, гиди, руска конница,
Уралски бели драгуни,
От мънинки са сбирани,
Майка и баща не знаят,
Друг език тий не разбират —
Ни турски, нито български.
Ако се нейде срещнете,
Как джухап ще им давате?
Знайте ли или не знайте,
Че са от вас избягали
До седемдесет хиляди,
Хиляди черни комити
Във Влашка земя, Богданска,
Букурещ града голяма?
Ах, българските юнаци
Сега са руски чираци!
Днеска за днеска желаят
Бяла Дунава да минат,
Майки и бащи да видят,
Братя й сестри да обидат,
Пък с вази смятка ще имат!
Реч по реч, дума по дума,
Нали са кавга скараха,
Игнатъв руска консула,
Игнатъв, руски генерал,
Прав се на крака изправи,
Капела в земя удари,
Със всички сбогом направи
И от мезлича излезе.
Край Черно море ходеше,
Чака параход да дойде.
Руски параход пристигна,
Той се в параход покачи,
През Черно море преплува,
Право на Одес излезе —
В Русия, земя голяма.
На тази бърза машина
В Петербург града пристигна,
Право при царя излезе

И си на царя хортува:
— Бог да убие турците,
Редовна битка не рачат,
Българи права не дават!
Царю ле, цар Александре,
Дето го искаш, направих,
Хайде си тертип улавяй,
Войската да си събираш!
Царя ми, цар Александър,
Два реда сълзи порони,
Златна писалка улови,
Три пъти перо улавя,
Улавя и го оставя
И се на бога помоли:
— Божне ле, вишни високи,
Много щат майки да плачат,
Много щат бащи да тъжат,
Булки вдовици ще останат,
Дечица дребни сираци,
Нали за вяра ще бъде,
Дано ми грешка не пишеш!
Телеграмите биеше,
Генералите сбираше,
Сички ги наред нарежда,
Жално ги, милно изглежда.
Викна се царя, провикна:
— Знайте ли или не знайте,
Имаме братя българи,
Петстотин годин робове,
Че ний сме от кръв българска,
Нам ни Европа позволи
Да идем да ги избавим,
За вяра кръв да пролеем.
Кой ще се, холан, наеме
Бяла Дунава да мине,
В турската земя да иде,
Българи да освободи?
Сичките глави навели,
Сичките долу гледаха,
Сичките мълчат, не гълчат;

Троица, три генерали —
Първия беше Михаил,
Втория беше Скобелов,
Третия Гурко генерал,
Тий си на царя думаха:
— Царю ле, цар Александре,
Вашта е дума голяма,
Дето ни, царю, проводиш,
Секому й драго да иде,
За вяра кръв да пролива.
Ала си закон имаме,
Хатърно да не ни остане,
Дорде са жребие не хвърли,
Че никой няма да тръгне.
Три пъти жребие хвърляха,
Да не е нещо за хатър,
Да не е нещо погрешка —
Сам си го царя правеше,
Жребие с ръка даваше,
Се са на трима падаше —
На Гурко и на Скобелов,
Скобелов и Михаила:
Михаил доле по море,
Карса, Ерзерум да земе,
Скобелов още и Гурко,
Тях се е жребие паднало
През Влашко да си преминат;
Кога на Дунава пристигнат,
Кога Дунав преплуват,
Среща на Свищов да йзлязат,
Като скелята превземат,
Тогава да се разделят —
Скобелов горе в Плевен,
А клети Гурко генерал
Нему се жребие паднало
Тази ми Стара планина,
Пустия Хаинбоаза.
Като са жребие хвърлили
Телеграмите биеха,
Войските мобилизират,
Полковете си съставят,

Молебен им прочетоха,
Владици четат молитви,
Попове войска комкуват.
Михаил войска поведе,
Долу до море отива,
Карса, Ерзерум да земе.
Гурко й Скобелов двамата,
Със тези донски казаци,
Пехота руси руснаци,
Със уралските драгуни
И тий за Влашко тръгнаха.
Два месеца поход вървяха,
Кога във Зимнич стигнаха,
Петнайсе дена стояха,
Тамка си отдох правиха.
От де са, братя, зачули
Тезика черни комити
В Букурещ града голяма,
Ах, българските юнаци,
Нали са руски чираци,
Черни си шапки хвърлеха,
Комитско ура викаха
И тий със Гурко тръгнаха.
Кога на Свищов излели,
Керим ги паша посреща,
Здраво й скелята завързал,
Скобелов, още и Гурко,
Руска команда даваха,
Деня войската криеха
Из Дунавския адалък,
Адалък, зелен върбалак,
Турците да ги не видят.
Пионерите работят,
Триста каика стегнаха,
Всяко каиче й фенерче.
Кат каици набавиха,
Гурко команда подаде,
Вече турците да мами,
Каици в Дунав да пушат
И фенерите да палят.

Триста каика плувнаха
И фенерите светнаха,
Бяла Дунава огряха.
Като ги турци видяха,
Нали са турци ахмаци,
Сами си турци мислиха,
Русия Дунав минува.
Те топове впрегнаха
И конниците дигнаха
И пехотата фирнаха.
Дунава като течеше
И каиците влечеше,
Па ги надалеч отнесе.
Турците стрелят с топове,
Празни каици бияха,
Скелята сама остана.
Гурко команда подава:
— Казацци, донски казацци,
Ай гиди, руска конница,
Макар конете да плуват,
Водата шега не знае,
Мундшуците да йзвадите,
Колани да разпусните,
Водата да н'ви обърка,
В Дунав да се йздавите.
Дунава да премините,
Въжата да пренесете,
Железни кѐли набийте,
Пионерите с макари
На Дунав мост да опънат.
Тайно команда даваше,
Надалеч да се не чува.
Който му зачу команда,
Той си мундшука извади
И си коланя разпусна,
Който му не чул команда,
Тежко му горко и нему —
Веднаж команда дадена,
Два пъти не се повтаря.
Доде Дунава преплуват,

Водата шега не знае,
До триста души удави.
Като са въжа пренели,
Железни кѐли набили,
Пионерите с макари
На Дунав моста опъват,
Бърже трупове нареждат,
Отгор дъски наковават,
Дорде се зора зазори,
На Дунав моста построи
И топове прекара
И пехотата премина.
Казацци, донски юнаци,
Ай гиди, руска конница,
Хич им кахъра не бере,
Знаят с катани да плуват.
Слънцето, трепва, огрява,
Отвѣд Дунава минаха
И топове окопаха.
Тогаз се турци сетиха:
— Бу москов кяфир балъкчи,
Бу москов бизи алдаттъ!
Топове обърнаха
И пехотата фирнаха
И конницата дигнаха,
С Гурко война отвориша.
Грозна се война завърза.
Ай гиди, руски топчии,
Тий знаят право да мерят,
И с топове да стрелят.
Първия топ щом гръмнаха,
Турския топ задъниха,
Два топа като пукнаха,
Сичките турци хукнаха.
Бягаха, със глас ревяха,
Фесове от глави хвърляха
И си пашата кълняха:
— Бог да те убий, поразил,
Дето ни от Шипка измести,
Та си табите оставихме.

Бу москов кяфир балъкчи,
 Като топове задъни,
 Живи щат да ни изловят.
 Друг език те не разбират —
 Ни турски, нито български,
 Как джухап ще им даваме?
 Керим се паша провикна:
 — Бягайте, низам аскери,
 Кой на където намери!
 Па са турците пръснали,
 На два са склона скънали,
 Други — пътища сбъркали,
 Едни в Габрово бягаха,
 Други във Хаинбоаза,
 През Средна гора бягаха,
 В Нова Загора слязоха.
 Дето в Габрово отишли,
 Доде от Шипка да слязат,
 Доде в Казанлък да идат,
 Казаци, донски юнаци
 В Хаинбоаза слязоха,
 Отдол по Тунджа дойдоха,
 До Туловата кория,
 Извири руска бурия,
 Там ги на моста чакаха,
 И там ги във плен хванаха.
 Пушки, топове взимаха,
 Пушките и патроните,
 Топове със гранатите,
 Към Казанлък ги събраха.
 През Шипка и през Габрово,
 Тезика руски солдати
 Турски пленници караха
 И се със турци смеяха:
 — Султански сербез низами,
 Сега сте руски свинари,
 В Русия ще ви караме,
 Свинете ще ни пасете,
 Руска царевица ще ядете!

58. ПЕСЕН ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО

трапезарска

Какъв е спомен станало
 Във Серес града голяма,
 Какво са, джанъм, теглили
 Нашите братя българи
 От тези турци проклети:
 С тежки данъци обложили,
 Веднаж данъци събрали,
 Събрали и повторили.
 Нашите братя българи
 Давали и залагали
 Нивите и ливадите,
 Лозята, още къщата;
 На млади булки мените,
 На момите нанизите,
 Но турци не кандисали.
 Че са тръгнали да ходят
 Във села и във градове
 Да сбират моми и булки,
 Щат-нешат, да ги потурчат.
 Никола Узун-бойлия
 Той има сестра Мария,

Еднаж я турци искали,
Никола каил не стана.
Турците са повторили,
Право във къщи влязоха,
Тий си Мария хванаха,
Че я на двора изведоха.
Мария дума батю си:
— Батю лъо, батю Никола,
Моли се, батю, за мене,
Дано ме турци оставят!
Никола дума Мария:
— Марийо, сестро Марийо,
Не мож насреща им излезе —
Къс по къс ще ме направят,
Щещ, не щещ, сестро, ще идеш!
Викна Мария, заплака:
— Боже ле, боже, Господьо,
Да беше жива майка ми,
Майка ми, още баща ми,
Тий щеха да ме измолят,
Или пък да ме откупят.
Толкози болест из село,
Всичките хора лежаха,
Мене болест не намери,
Да ми снагата изтънчи,
Да ми лицето посърне,
Да ми косата опада,
Да не ме турци харесват!
Отвън я двори йзведоха,
Черно й фередже метнаха.
Никола сам си остана,
Тогаз му много докриве,
Че си Никола провикна:
— Чувайте, мало й голямо,
Този огън когото й изгорил,
Нека въз мене да дойде!
Скоро се двора напълни
Със стари хора, със млади,
Все от една болест страдат:
Някой си тъжи за чедо,

Някой си тъжи за сестра,
Някой си пък за пръвнина.
Мислили и приказвали,
Най-сетне са размислили
Двамина хора да пратят
В Русия, във столицата,
Въз царя, цар Александър,
От него помощ да искат,
Дано им нещо помогне.
Че са Никола избрали,
Стана Никола, отиде
В Русия, във столицата
И той при царя излезе,
И той на царя думаше:
— Царьо лъо, царьо, честити,
И ний се хора четеме,
Хора, царьо лъо, християни,
Не можем да живееме
Помежду турци проклети:
Вярата ни потъпкаха,
Колят ни, царьо, турчат ни!
Царя си ферман извади,
От Цариград, от султана,
На Никола го прочете:
— Българи добре живеят,
Нямат си золум никакъв.
Никола царьо думаше:
— Царьо лъо, царьо честити,
Ти свои хора проводи
Да видят чудо голямо.
Додето това приказват,
Други армаган пристигна:
На дребни деца ръцете,
Ръцете, още краката,
На малки моми главите,
Тъй със косите наедно.
Като ги царя съгледа,
Тогаз се царя нажали
И на Никола думаше:
— На тези дребни дечица
Бащите ако са комити —

Тези комити ли бяха,
Защо ги турчин посече?
Царя заповед издаде
И телеграми разпрати
Из руската земя широка,
Да сбира царя солдати,
Донски казаци й моряци.
Оттам си царя потегли,
Право на Керча излезе,
Малко си битка направи,
Колкото турчин да излъже.
Оттам се царя повърна,
През Румъния премина,
На срещу Свищов излезе.
На Свищов града имаше
Много ми турски топове,
Не смей човек да наближи.
Донски казаци, моряци
Със конете преплуваха.
Като на сухо излязли,
Силни огънове откриха.
Тогаз турци отстъпиха,
Русите мост направиха,
Дунав през моста минаха.
Никола Узун-бойлия
И той на царя думаше:
— Царьо лъо, царьо честити,
Мене ми хабер пристигна,
В Стара Загора се събрали
Много български юнаци,
От нази помощ очакват,
Дор не ги й турчин нападнал.
Ази ще напред да вървя
Със мойта вярна дружина.
През Хаинбоаз потегли
С шестотин верни другари,
Доде в Загора пристигнат,
Шест са хиляди станали.
Бели палатки курдисват,
Българско знаме развяват,
На четири се страни огледват,

Де ще ги турци нападнат.
Че се зададе, зададе
Саръ-аскер-паша Масърски
С две хиляди молли от Стамбол
И три хиляди зебеци,
Кър меки голи татари,
Цариградските низами,
Анадолските арапи,
Урумелийските читаци,
Балкански сербез помаци,
Помаци, битюн хашлаци.
Никола дума дружина:
— Хайдете да се оттеглим
Където Шипка-балкана.
Га се джепане привърши,
Камъни вие хвърляйте,
Дано си битка удържим
Додето помощ пристигне
От царя, цар Александър.
Че се дружина оттегли
Където Шипка-балкана,
Че се джепане привърши,
С камъни бой се бяхтели
Додето помощ пристигне.
Тогаз си царя пристигна.
Царя турчину думаше:
— Ази си дойдох на сватба
На тази мома сереска,
Дето я вий потурчихте.
Вий направихте годеща,
Ний ще направим сватбата:
Руски топове — свирачи,
Донски казаци — девери,
Малко ще шенлик направим,
Да си сватбата доправим.
Той на Никола думаше:
— Доде не се кърви проливат,
Доде не се села изгорят,
Лесно не се земя превзема,
Превзема, нито предава...

59. РУСИЯ СЛАВНА, ГОЛЯМА

трапезарска

Rubato м.м. ♩=320

Хей, хей, събра-ли ми са, събра-ли
ца-ре-та, йо-ще кня-зе-та,
на Ви-ен гра-да го-ля-ма
Го-лям са съ-вет пра-ви-ли
пра-ви ли, съ-ве-ту-ва-ли

Събрали ми са, събрали
Царета, йоще князета,
На Виен града голяма.
Голям са съвет правили,
Правили, съветували:
Русия да освободи,
Русия — бели българи.
Всичките каил станали,
Станали, ръка подали,
Сюлейман каил не става,
Не става, ръка не дава.
Цар Александър продумал:
— Бре гиди, холан, Сюлейман,
Ти защо каил не ставаш?
Не ставаш, ръка не даваш?

Стана петстотин години
Как колиш, холан, как бесиш,
Дали ти термюк не плащат?
Ний ще огин да открием,
Голяма битва ще бием!
Пусна вред публикация,
Па събра войска голяма,
На Плевен града да идат.
Право през Русчук минали,
До Дунава са допрели.
Дунава й река голяма,
Дорде мостове да турят,
Толкова й войска стояла.
Като мостове турили,
Най-напред, холан, минали
Юлани с бели рамене,
След тях, холан, са минали
Донските млади казаци.
Га се й пехота задала,
Нийде се края не вижда.
Като на Плевен отишли,
Русия байрак вдигнала.
Посъбра войска голяма,
Три дни битва е водила,
Че са избили, избили
Дор деведесет хиляди,
Дор деведесет и девет,
И Осман паша хванали,
Далеч го пленник отвели.
С българи здравтуй правиха,
Цървено вино пияха,
Тлъсти ягнета ядяха,
Българи ура викаха!
— Ах гиди, холан, Русия,
Русия, славна голяма,
Русия, силна държава!

60. ЧУ СЕ ЧУДО У СОФИЯ ГРАДА

грепезарска

Rubato М.М. ♩=88 М.М. ♩=160

Е.... Чу се чу- до у

Со- фи-я гра- да, у Со-фи-я, у се- ка

ко- ли- ба, че ру- си- те тур-ци че да го-нят.

Кве-че- ру се ру-си сго-ва- ра- ли, пред ве-че-ра ко-

ни да на- зо- бат, пред ве- че- ра во- да да

на по-ят

Чу се чудо у София града,
У София, у сека колиба,
Че русите турци че да гонят.
К' вечеру се руси сговарали
Пред вечера кони да назобат,
Пред вечера вода да напоят,
По вечера кони да обседлат.

Преко нощ са Дунав преминали,
До ручок са до Плевен стигнали.
Там ги срещна тая турска войска,
Та не дава пиле да прелети,
А камо ли човек да замине.
Там се били ни много, ни малко,
Там се били три месеца време
И най-после Плевен превземали,
Превземали, турци подгонили.
Там пленили две хиляди турци
И пленили турска Осман паша,
На съд са го руси подложили,
Подложили, тежко наказали.
Па си стана тая руска войска,
Па си стана с генерал Столетов,
Подгонили турци да се бият,
Превземали Шипка и Загоре,
Изчистили турци анадолци,
Изчистили из българска земя,
Пратили ги у турско да идат...

61. ЧУ СЕ ЧУДО У СОФИЯ ГРАДА

трапезарска / вариант

Musical score for 'Чу се чудо у София града'. It consists of four staves of music. The first staff has a tempo marking 'Rubato M.M. = 80' and a key signature of one flat. The second staff has a tempo marking 'M.M. = 68' and a key signature of one flat. The lyrics are: 'Е... Чу се чу-до у Со-фия гра-да, у Со-фи-я, у се-ка ко-ли-ба, че ру-си-те тур-ци че да го-нят. К'ве-че-ру се ру-си сго-ва-ра-ле.'

62. КАЗАК НА ДОНКА ДУМАШЕ

хороводна

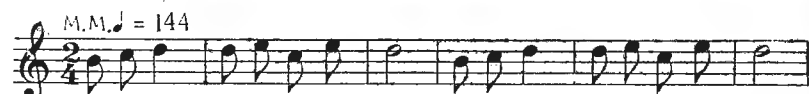
Musical score for 'Казак на Донка думаше'. It consists of two staves of music. The first staff has a tempo marking 'M.M. = 144' and a key signature of one flat. The lyrics are: 'Стори се хо-ро го-ля-мо, на из-во-ро-ва по-ля-на, на из-во-ро-ва по-ля-на.'

Стори се хоро голямо
 На изворова поляна. 2/
 До всяка мома и казак.
 Казак на Донка думаше: 2/
 — Донке ле, хорош момиче,
 Искаш ли, Донке, искаш ли 3/
 В Русия да те заведе?

63. АЛЕКСИ НАНКИ ДУМАШЕ

хороводна / вариант

M.M. ♩ = 144

Сто-ри се хо-ро го-ля- мо сто-ри се хо-ро го-ля- мо

у хад-жи Въл-чо Лу-ла- та. у хад-жи Въл-чо Лу-ла- та.

С
тори се хоро голямо
У хаджи Вълчо Лулата.
До всяка мома и ерген,
До Нанка Стоянчина
Дор два руски казаци:
Алекси и Николая.

64. РУСНАЧЕ И ДОЧЕ ХУБАВИЦА

хороводна

M.M. ♩ = 140

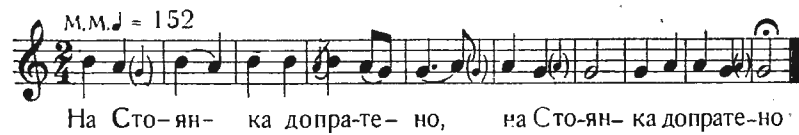

Ой, До-че, До-че, бре, ве- зир До-че, бре, ве- зир До-че.

Й
ой, Доче, Доче, бре везир Доче,
Бре везир Доче, руси дойдоха,
Руси дойдоха, село паднаха —
Дека двоица, дека троица,
У везир Доче, дори петима.
Сите си руси, кафе пиеха,
Кафе пиеха, шекер зобеа.
Едно русначе наред не седи,
Току си гледа горе-надоле,
Горе-надоле, по везир Доче,
По везир Доче, по равна снага,
По равна снага, по бело лице.

65. ЦВЕТЕ ОТ РУСИЯ

лазарска

На Стоянка допратено
Руско цвете от Русия,
От Русия, у кутия.
На Стоянка зарачено:
Стоянка да го полива
Зарани по ладовина,
Вечери по месечина,
Да расте, да порасте.
Синьо, бело натолено,
Алено се разцъвтено;
Стоянка да го обере,
Стоянка да го увие,
При бога да го запрати.

66. ЦВЕТЕ ОТ РУСИЯ

лазарска / вариант

Иванко, руско цвете, моме,
Иванко, руско цвете,
От Русия допратено,
От Русия допратено
На Иванка да го посади,
Иванка да го полива.
Напапи синьо-зелено,
Алено се разцъвтено.

67. МОМА И ЦАР АЛЕКСАНДЪР

Славейче ми пее из гора зелена,
 Не е било славей, нало малка мома.
 По пътя минува царим Александре.
 Царим Александре на мома говори:
 — Азе да съм знаел, че е малка мома,
 Да съм си я узел и да съм я турнал,
 И да съм я турнал на коня теркия.

68. СЛАВЕЙ И ЦАР АЛЕКСАНДЪР

Славей пее у гора зелена,
 Издол иде царим Александре.
 Запре конче до гора зелена:
 — Ой славейче, младо бездомниче,
 Защо пееш у гора зелена,
 У гора зелена, у пуста Туркия,
 Та не хвъръкнеш у славна Русия,
 Че е тамо старо прославно,
 Че отъвнале осемдесе града!

69. РУСИТЕ СА НАШИ БРАТЯ

маршова песен

М.М. ♩ = 108

Ру- си- те са на- ши бра- тя, на- ша плът и
на- ша кръв. Рус- кий на- род на зе- мя- та най- ве- лик от
всич- ки пръв! Той е на- ший по- кро- ви- тел и за- щит- ник
на- всег- да. Той е на- ш о- сво- бо- ди- тел, ний го та- чим
кат ба- ща! У- ра, у- ра, у- ра!

Русите са наши братя,
Наша плът и наша кръв.
Руский народ на земята
Най-велик, от всички пръв!
Той е нашия покровител
И защитник навсягда.
Той е наш освободител,
Ний го тачим кат баща!
Ура! Ура! Ура!

70. ХАЙДЕ, БРАТЯ БЪЛГАРИ!

маршова песен

М.М. ♩ = 108

Хай- де, бра- тя бъл- га- ри, с рус- ка- та вой-
ска, сре- шу тур- чин да се би- ем, в Е- дре- но- пол
да и- дем, Сюлей- ман па- ша да хва- нем, във Ру- си- я
да го пра- тим, ру- ски свин- ки да па- се, су- ха- ри- я
да ку- шай. Раз- два, раз- два, на- пред да вър- вим!

Хайде, братя българи, с руската войска,
Срещу турчин да се бием — в Едренопол да идем,
Сюлейман паша да хванем, във Русия да го пратим,
Руски свинки да пасе, сухария да кушай.
Раз-два, раз-два, напред да вървим!

71. НАША МАЙКА Е РУСИЯ

трапезарска

Черен се облак издигна
От върх, от Пирин планина,
От юнашката долина.
Във облак гарван грачеше,
Под крило писмо носеше
И на писмото пишеше:
— Не стойте, братя, не спете!
Султана ферман издава,
Мило и драго залага,
Маузер пушки купува
И къси, остри ножове,
И германските топове.
Не стойте, братя, не спете!
Нашта е майка Русия!

1. СТАЛИН МОСКОВЕЦА

трапезарска

Rubato *M.M.* ♩=80

Ста-лин моско - ве - ца те - ле -

гра - ми би - е, телеграми би - е,

Tempo giusto

те - ле - фо - ни сви-рят: Рус-ки

ге - не - ра - ли, мла-ди о - фи - це - ри,

къ - де - то сте, при мен е - ла - те.

Сталин московец телеграми бие,
 Телеграми бие, телефони свирят:
 — Руски генерали, млади офицери,
 Където сте, при мен елате,
 По-скоро елате, какво ще ви кажа.
 Чухте ли, видяхте, че ни нападнаха
 Хитлерова войска, проклети фашисти,
 Че са нападнали славянската вяра,
 Славянската вяра, велика Русия!
 Подли англичани, мръсни американци,
 Хитлер надумаха мене да нападне.
 Селата ни горят, народа избиват,
 Земя изсушиха, градове развалят.

Бърже се събраха млади генерали,
 Млади генерали, руски офицери.
 Млади генерали тий на Сталин думат:
 — Сталин, наш другарю, ний се решаваме
 До йдин да измреме, Русия да отървем —
 Славянската вяра от люти фашисти.
 Млади генерали, руски офицери,
 Войската събират, полкове съставят,
 Танкове отправят, катюшите впрягат.
 Грозен бой се хвана четири години,
 Проклети фашисти, тий си нападнаха
 С танкове, с пехота на Сталина града —
 Града да развалят, Сталин да уловят.
 Руските катюши брусят като круши,
 От руски топове земята се тресе.
 Четири години със немци се биха,
 Със немци се биха и ги победиха,
 Назад ги върнаха от велика Русия,
 Преминаха бързо земя Бесарабска,
 Земя Румъния, стара България,
 Хитлер победиха, Берлин разделиха...

2. МАРШАЛ ТОЛБУХИН

трапезарска

Тъмен се облак зададе
 Отгоре откъм севера,
 Откъм румънската стърна,
 Откъм румънската стърна,
 Отгоре откъм Русия.
 Напред облака вървеше
 Този ми маршал Толбухин,
 Във ръка знаме носеше
 Със петолъчната звезда,
 В средата с сърпа и чука.
 Щом кат Дунава помина,
 В българска земя той стъпна
 И викна маршал Толбухин:
 — Ставайте, братя българи!
 Вземайте пушки й патрони,
 До един при нас елате,
 Под знамето се сторете
 И всички с нази тръгнете,
 Германия да победим,
 Фашизма да унищожим,
 Народи да освободим!

3. ЧЕРВЕНО ОРЛЕ ЛЕТЕШЕ

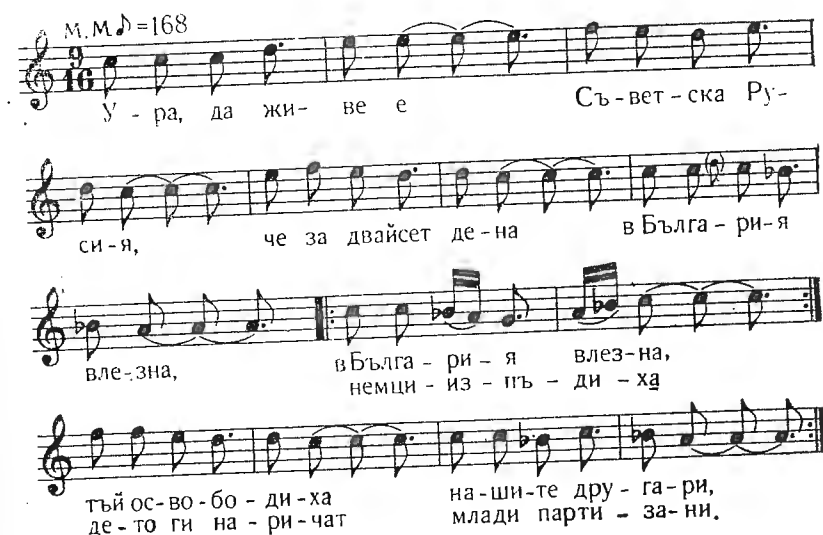
трапезарска / вариант

Червено орле летеше
Горика откъм Дунава,
Червено знаме носеше
Със петолъчната звезда,
Със сърпа й чука във среда...
И на знамето пишеше:
— Славянски, братски народе!
Ставайте, братя, не спете,
Паласки си запашете,
Пушки на рамо вземете,
Наред германци да гоним,
Фашизма да унищожим,
Балкани да освободим,
Дружно в Берлин да отидем,
Червено знаме да забийм!

4. ДА ЖИВЕЕ СЪВЕТСКА РУСИЯ!

трапезарска

Ура, да живее Советска Русия,
Че за два-сет дена в България влезна,
В България влезна — немци изпъдиха,
Тъй освободиха нашите другари,
Дето ги наричат млади партизани!
От Балкана слизат млади партизани,
Млади партизани с развени знамена.
Ура, да живее Советска Русия!
Ура, да живее великия Сталин!

5. ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ ИДЕ

трапезарска

М. М. ♩ = 168

Е... Ойде Гьорги ле, на но-ви

па-за-ри, та че си ку-пи ко-не и ка-ру-ца,

че си дой-де до-ма на дво-ро-ве. Везден сте-га

гли-га-ни плу-го-ве.

От ве-че-ре ко-не за-сте-га-ло, за-сте-га-ло, ко-не за-ра-ни-

ло. И го пи-та не-му мила май-ка

Ойде Гьорги на нови пазари,
Та че си купи коне и каруца,
Че си дойде дома на дворове.
Везден стегаш глигани плугове,
От вечер е коне застегало,
Застегало, коне заранило.
И го пита нему мила майка:

— Чуй ме, Гьорге, чуй ме, мила рожбо.
Тизе ойде на нови пазари,
Та си купи коне и каруца,
Везден стегаш глигани плугове,
От вечер си коне заранило,
А на майка нишо не казуеш.
Кажи, Гьорге, къде че отиваш?
А Гьорге ю усмихнато рече:
— Чуеш мене, моя мила мале,
Ка ме питаш, сега че ти кажем:
Вчера вечер хабер ми достигна,
От нашите шопи партизани —
Косан Станчов от равно Маслово
И Кръстанов от село Волюяк,
Под команда на Иван Зеленийо,
Да отидем в местността Билото,
Да очертаем блокове големи,
И да орем есенно оране.
Ега паднат снегове дълбоки,
Черна земя с вода да напоят,
Па че орем пролетна ченица —
От Русия ченица че дойде.
Партизани в София влезнали,
Уловили Филев и Божилов,
Уловили и регента Кирил,
Дека майко, народ продадоха,
Они, майко, немци доведоха,
Та ни наши храни изкараха.
И ще ми дойде Червена армия
Под команда на маршал Толбухин.
Варна, Бургас с параход че минат
И Гьоргево с коне че препливат,
И тамо е щаба на Толбухин.
Кон подкара маршала Толбухин,
Та зацапа вълни на Дунава
И по него щаба генералски.
Тая вечер до Мездра че стигнат,
А войските на Бургас че слезнат,
Че се пръснат, майко, на верига
И че минат през Шипченски проход.

Тамо, майко, поклон че направят,
 На техните деди и прадеди,
 Дека са си кости оставили,
 Кога, майко, турци изгониха.
 Че докарат, майко, пролетна ченица,
 И я, майко, ченица че сеем.

6. ПИСМО ОТ УНГАРСКИЯ ФРОНТ

трапезарска

Rubato M.M. ♩ = 168

Е... Пис-мо ми пи-ше И-ван, до-бър
 вой- ник, пис-мо пи-ше йот зе- мя за- па- да:
 „Я съм, тат-ко ле, на за- пад да- ле- чен, на ми-
 рам се низ зе- мя ун- гар- ска, на - ми-рам се
 по крайре - ка... Дра- ва.

Писмо ми пише Иван, добър войник,
 Писмо пише йот земя запада:
 — Яз съм, татко ле, на запад далечен,
 Намирам се низ земя унгарска,
 Намирам се покрай река Драва.
 До са Драва три пъти я минах,
 Се я минем и жив се я върнем.
 Са се върнах и писмо получих.
 Ти ме питаш у коя съм рота.
 Нали знаеш що е парол таен?
 Ама, татко, на тебе че кажем.
 Яз съм, татко, у челните роти

И ний сме добре въоръжени
 Със шмайзери и минофъргачки,
 И със нас са картечници тежки,
 И със нас са големи танкове,
 Що се, татко, назад не повръщат.
 И със нас са руските катюшки.
 На гърди ни руските медали,
 Що ги Сталин от Московна праща,
 Що ги, татко, коршум не пробива,
 И сме свързка с Червената армия
 Под команда на руски генерал,
 Ако си чул — генерал Толбухин.
 Са Толбухин заповед задава
 До нашата главна квартира,
 До нашия генерал Стойчев,
 Командира на Първа армия.
 На полунощ Драва че минеме
 И на Хитлер войски че строшиме.
 Право ние за Берлин че идем,
 Па ка ние у Берлин стигнеме,
 Че развием две знамена братски —
 Руско знаме и българско знаме,
 Та да види народа на Хитлер
 Как че плени вяра православна.
 Може, татко, у Берлин да не съм,
 Може я до там я да загинем,
 А там че са моите другари,
 И за мене знаме че развоят.
 Затуй не щех яз млад да се женим,
 Да оставим младо, драго либе,
 И на либе рожба у рачици,
 Да се, татко, за дете тревожиш.

7. ПЕСЕН ЗА БОЛЕСТТА И СМЪРТТА НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

трапезарска

Rubato м. м. ♩ = 168

Бо-лен лег-на дру-га- ря Ди-мит-ров, бо-лен лег-на йот бо-лест
 не-вер-на, па по-ви-ка сво-и- те дру-га-ри: Де Тър не-шев
 и Ва-сил Ко-ла-ров, и по-ви-ка Ю-гов и Чер-вен-ков,
 и по-ви-ка Цо-ла Дра-гой-че-ва, па по-крот-ко Ди-ми-тров
 го-во-ри: Чуй-те ме-невий вер-ни дру-га-ри! Ний ле-жах-ме
 низ-тев-ни-тев-ни-ци и хо-дих-ме из кон-це-ла-ге-ри.
 А я ле-жах бер-лински-тевни-ци, де-ка-бех на мъ-ки по-ставен
 Сам си я-зе де-то за-щи-та-вах, сам за-щит-ник и сам об-ви-ня-ем.

Болен легна другаря Димитров,
 Болен легна йот болест неверна.

Па повика своите другари:
Де Терпешев и Васил Коларов,
И повика Югов и Червенков,
И повика Цола Драгойчева.
Па покротко Димитров говори:
— Чуйте мене, вий верни другари!
Ний лежахме низ тевни тевници
И ходихме из концелажери,
А я лежах в берлински тевници,
Дека бех на мъки поставен.
Сам си язе дело защитавах —
Сам защитник и сам обвиняем.
А сега ме болест налегнала,
Моя болест може оттам да е.
Яз че идем в Съветска Русия —
Там че идем болки да си церим
И не знаем с мен какво че стане.
Може язе народ да напусна
И ви давам клетва и заръка:
От моите думи Димитрови,
От нашата славна Република
Немой нещо измама да стане
Като Тито, като Трайчо Костов.
Вие добре народ че учите,
Че учите, народ че гледате,
На Ленин книгите че учите,
Вий на Сталин думи че слушате,
Че Сталин над цял народ владее,
От уста му атома излиза.
Като това Димитров предаде
И веднага за Московна ойде.
И у Кремъл, близо до Московна,
Там имаше болници големи
И доктори, сите професори,
На Димитров болки изучиха
И по болки церове даваха.
Та не легна ни много, ни малко,
Лежал ми е два месеца време.

Ка настана ю третийо месец
Много му се болки усилиха.
Окол него доктори шетаха,
Доктори му инъекции слагат,
А Сталин му над глава стоеше.
Втори юли по българско време
Димитров се от народ раздели.
Сталин плаче, дребни сълзи рони,
Сълзи рони, за Димитров жали!..

8. ПЕСЕН ЗА ТКЗС И СЪВЕТСКАТА ПОМОЩ

трапезарска

М М ♩ = 72

Е... Чу-еш ме- не ле, дру-га- рю Тър- пе- шев,
я си сед- ни в ко- ли по- ве- ре- ни, що е те- бе
на- род по- ве- ри- ло и да дой- деш у рав- но Мас- ло- во,
да о- би- деш тру- до- во сто- пан- ство,

Чуеш мене ле, другарю Търпешев,
Я си седни в коли поверени,
Що е тебе народ поверило,
Па да дойдеш у равно Маслово,
Да обидеш трудово стопанство,
Ваша ръка де ченица хвърли,
Ченица бе от равна Добруджа,
Есен ечмик от Московско поле,
А па ръж сме за проба сеяли.
А са идат пролетни посеви,
Овес искам от руски колхоза,
А слънчоглед от Украйна руска.
Ний че садим зелена градина,
Градина е въз равни друмове,
Ний до друми къща че направим
И въз нея цвеке че насадим,

Че насадим цвеке миризливо
И низ цвеке име че ви пишем,
Та кой мине въз равни друмове,
Да застане, цвеке да погледа
И от цвеке миризма да вземе
И низ цвеке име да прочете:
Туй стопанство е на Де Търпешев.

9. СТАЛИН И ДИМИТРОВ

трапезарска

М.М. ♩ = 168.

Е Чуй-те ста-ри-ле за-пом-нуй-те мла-
ди ка-кво ста-на ю се - ло Мас-ло-во.
Бе про-чу-то ле скрави ман-та-вон-ки и про-
чу-то сов-ци чер-но-гла-ви с черни гла-ви със дъл-
ги о - паш-ки

Чуйте стари ле, запомнуйте млади,
Какво стана ю село Маслово!
Бе прочуто с крави мантавонки
И прочуто с овци черноглави —
С черни глави, със дълги опашки.
У село се панаир нишеше,
А са става трудово стопанство —
Двесте къщи във една седнаха.
От овцете стада направиха,
А кравите в обори вързаха,
На конете яхър направиха,

Селото се на бригади дели,
Бригадири аршини вземаха,
Равно поле на блокове правят,
А Лаката — зеленчук градина.
Насадиха сливи кюстендилски,
Река Блато помпи наредиха,
А ка помпи песен запяха,
Изхвърляха тая бистра вода,
Градинари расад поливаха.
И дойдоха Сталинци трактори,
Да изорат това равно поле,
Да изорат дълбоко оране.
На трактори червени байраци,
На байраци звезди петоъгли,
До звездите Сталин и Димитров.
Старо, младо на сеир отиде,
И отиде Яна стогодишна
И она си на сеир отиде.
Кога виде дълбоко оране —
До колена земя изровена,
От радост е песен запяла:
— „Умен Сталин, много да живее!
Вечна слава на Гьорги Димитров!
Не е умрел и няма да умре!“

10. СТАЛИН И ЧЕРВЕНКОВ

седенкарска

Море, запели са два славея
В гардина, в гардина,
В гардина, мило либе, в гардина.
Не са били два славея,
В гардина, в гардина,
В гардина, мило либе, в гардина.
Най са били двама добри
Другари, другари,
Другари, мило либе, другари:
Добрия Сталин и другаря
Червенков, Червенков,
Червенков, мило либе, Червенков.
И двата са една дума
Думали, думали,
Думали, мило либе, думали,
Как и двата мира да си
Запазят, запазят,
Запазят, мило либе, запазят,
Да направят страната ни
Гардина, гардина,
Гардина, мило либе, гардина...

11. МИРЪТ Е НАЙ-НУЖЕН НА СВЕТА

седенкарска

Стоян си либе, море, питаше:
— Кажи ми, либе, кажи ми,
Кажи ми, либе, море, кажи ми
Що е най-нужно на света?
— Либе Стояне, море, Стояне,
Мирът е най-нужен на света!
Стоян си либе, море, питаше:
— Кажи ми, либе, кажи ми,
Кажи ми, либе, море, кажи ми
Що е най-добро на света?
— Либе Стояне, море, Стояне,
Сталин е най-добър на света!

БЕЛЕЖКИ КЪМ ПЕСНИТЕ

СЪКРАЩЕНИЯ

на имената на изворите, откъдето са взети песните:

- Арх. ИМ. — Архив на Института за музика при Българската академия на науките.
- Стоин, сб. Т. В. — Васил Стоин, сборник „Народни песни от Тимок до Вита“, издание на Министерството на народното просвещение, София, 1928.
- Стоин, сб. Ср. С. Б. — Васил Стоин, сб. „Народни песни от Средна Северна България“, Издание на МНП, София, 1931.
- Стоин, сб. Тр. П. — Васил Стоин, сб. „Български народни песни от Западна и Източна Тракия“, изд. на Тракийския научен институт, София, 1939.
- Стоин, сб. Род. П. — Васил Стоин, сб. „Родопски песни“ в „Народни умотворения и народопис“, изд. на БАН, кн. 39, София, 1934.
- Кацарова, Род. П. — Райна Д. Кацарова, сб. „Родопски песни“ в „Народни умотворения и народопис“, изд. на БАН, кн. 39, София, 1934.
- Арх. Р. С. — Архив на Радио-София.
- Арх. ЕИМ. — Архив на Етнографския институт с музей при БАН.

I ДЯЛ. ОСВОБОДИТЕЛНИ ВОЙНИ

Народните песни за Русия от освободителните войни са още живи в паметта на народните певци. Те и днес се пеят от жени и мъже при веселие, сватби, седенки, жътва и хора. Чрез тях народните певци разказват за робските неволи на българите под турско робство и героичните борби на казаците на „дядо Иван“. В някои области и селища хороводните песни от това време днес се пеят и играят най-вече на деня на Освобождението или на други празници и дни, свързани с борбите за свобода.

КОПНЕЖ ПО РУСИЯ

От съдържанието е трудно да се определи кога са създадени песните от този цикъл. Вероятно, едни от тях са много стари, а други по-късни, защото копнежът и вярата у нашия народ в освободителната мисия на Русия не стихва до самото Освобождение. За тематично единство ние ги групираме в началния цикъл на сборника.

1. Девойка очаква руски юнаци. Хороводна. Пяла Параскева Пейчова, 60 г., от с. Липинци, Царибродско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, февруари, 1933 Арх. ИМ.

При пеење всеки стих (в размер 4+6) се прекъсва от певица на предпоследната сричка с провикване — (и), а след това мелодията се продължава в второто полустипие и тогава то се изпълнява заедно с последната сричка (Виж словесния текст под нотите). Този начин за удължаване на музикалната фраза е характерен най-вече за Западна и Югозападна България.

2. Веднъж московът да дойде. Хороводна. Пял Яни Попов, 52 г., от с. Карадър, Лозенградско. Записал текст и мелодия Васил Стоин в Ивайловград, октомври 1930. Стоин, сб. Тр. П., стр. 81, песен 98.

Тази песен е много разпространена сред местното и преселническото население от Източна и Югозападна Тракия. Записани са няколко мелодически варианти. Тук привеждаме четири от тях.

3. Веднъж московът да дойде. Хороводна. Мелодически вариант. Пели Добра Стоянова, 40 г., Руса Вълкова, 41 г., Станка Димитрова, 23 г., Ташона Кирова и Манда Вълчанова, моми от с. Мъглайкьой, Малкотърновско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, с. Кости, Мичуринско, април 1927. Стоин, сб. Тр. П., стр. 82, песен 197.

4. Веднъж московът да дойде. Хороводна. Мелодически вариант. Пял Лочко П. Стаменов, 76 г., от гр. Малко Търново. Записал текст и мелодия Васил Стоин, юли 1926. Стоин, сб. Тр. П., стр. 82, песен 196.

5. Веднъж московът да дойде. Хороводна. Мелодически вариант. Пяла Марушка Кутлева, 25 г., от гр. Малко Търново. Записал текст и мелодия Иван Качулев, юли 1946. Арх. ИМ.

6. Русия брани България. Хороводна. Пели Кона Секулова, Олга Гюрова, Мария Младенова, моми от с. Рани лук, Трънско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, април 1933. Арх. ИМ.

Подчертаната дума „леле“ е вметка между полустипията при повтаряне на стиха.

7. Великата Русия. Хороводна. Пяла баба Стойна Гълъбова, 88 г., от с. Челопечене, Софийско. Записал текст и мелодия Иван Ка-

ПРЕСЕЛВАНЕ НА БЪЛГАРИ В РУСИЯ

Подчертаната дума „море“ е вметка между полустихията на всеки стих. (Виж словесния текст под нотите).

9. В славна Русия ще идем. Седенкарска. Пяла Димка Георгиева Маркова, 25 г., от с. Драчево, Грудинско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, януари 1952. Арх. ИМ.

стихът на песента е осмосричен от типа 5 + 3. Във 2, 8 и 12 стих, между полустихията има вметка „мари“. Изключение правят стиховете 4, 6, 10 и 14, които са в размер 3 + 5. При изпяване на тия стихове мелодията се слива така:

10. Малка мома в Русия отива. Пее се на връщане от нива. Пяла Мария Цветкова Спасова, 55 г., от с. Саранци, Елинпелинско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, юли 1952. Арх. ИМ.

РАНИИ РУСКО-ТУРСКИ ВОЙНИ

11. Русия писмо писала. Трапезарска. Пяла Райна Боцова,
57 г., от гр. Луковит. Записал и текст мелодия Иван Качулев, януари
1952. Арх. ИМ.

Текстово песента не е пълна. Поради това, че в нея се говори за цар Николай (1825—1855), отнасяме я към времето на ранните руско-турски войни.

Вълко капитан може да се идентифицира с капитан Вълко Василев от Котел, който заедно с Г. Мамарчев е командувал доброволски български отряд, отишъл се при Силистра (1829).

Наявно в тази песен името Русанка е олицетворение на Русия или в нея и следващата песен се възпяват някои действителни или легендарни герои от българските отреди, които са участвували в Дибичовите войски.

В песента се разказва за Русанка, която събира до сто хиляди москочветата. Тя пита братя си цар Костадин как да изпрати войската за Върла касабa (Варна). Той ѝ казва сама да ги отведе. Когато стигнали пред Върла касабa, извикала да излязат всички християни, защото ще запали града. Тук името цар Костадин не отговаря на историческата истина. Вероятно то е преминало от друга песен с подобно съдържание.

16. Руснаци роби ослободават. Хороводна. Пяла Милка Калчева, 73 г., от с. Иванджик, Сталинско. Записала текст и мелодия Райна Д. Кацарова, 1930. Арх. ИМ.

През Кримската война (1854) султанът изпраща българи да укрепват Силистренската крепост срещу настъпващите руски войски. Вероятно тази песен е от онова време.

19. В Котел дошли руснаци. Хороводна. Пяла Тяна Андонава, 35 г., от гр. Котел. Записал текст и мелодия Димитър Долапчиев, юли 1950. Арх. ИМ.

Поради късия текст на песента, трудно е да се определи кога е създадена. Отнасяме я тук, като считаме, че е вариант на предната песен.

20. Българи бягат в Русия. Трапезарска. Пял Руси Ламбрев, 48 г., от с. Малеве, Хасковско. Записал текст и мелодия Павел Евст. Стефанов, януари 1931. Арх. ИМ.

Евст. Стефанов януари 1931. Арх. ИМ.
Вероятно в песента се описват арестите в Стара Загора след залавянето на помощника на Левски, Атанас Узунов, който може да се идентифицира с описания герой Узун, успял по-късно да избяга от Диарбекир в Русия. Въпросното събитие е станало в 1873 година, но в песента се говори за възниквания се в 1876 година Абдул Хамид, който може би се смесва с предшественика му Абдул Азис.

21. Заветът на Стефан Караджа. Седенкарска. Пели Рада Ганчева, 70 г., Мария Христова, 44 г., от с. Белица, Дряновско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, май 1929. Стоин, сб. Ср. С. Б., стр. 93, песен 249.

22. Жалба пише жална България. Трапезарска. Пяла народната певица при Радио-София Здравка Огнянова—Боянова, 27 г., от с. Радуй, Брезнишко. Записали: текст — Елена Огнянова, мелодия — Иван Качулев, януари 1952. Арх. ИМ.

Песента се пее на характерна за Брезнишко и Трънско речитативна мелодия „Марковски глас“, с много украшения — рулади в началото и в края на песента.

23. Жалба пише жална България. Текстов вариант, изпълняван на мелодията на горната песен. Пяла същата певица. Записала Елена Огнянова, януари 1952. Арх. ИМ.

Двата варианта се различават главно по въздействието на народната жалба върху цар Александър и заключението на песента. Поместваме я без съкращения, за да не се наруши нейната композиционна цялост.

24. Пустите клисурци, станали московци! Трапезарска. Популярна народна песен. Записал в Котленско Иван Кавалджиев. Арх. Р. С. По сведения от стари калоферци, песента е съчинена от дядо Стойко Гената от гр. Калофер. Той е бил известен в своя край гъдулар, народен певец и съчинител на народни песни. Починал е 5—6 години след Освобождението.

Подчертаните редове са припев след всяка строфа от четири стиха.

25. Пустите клисурци, станали московци! Трапезарска. Текстов и мелодически вариант. Пял дядо Вичо Ил. Бончов от с. Спасово, Чирпанско, народен певец и гъдулар, член на Съюза на българските писатели. Записали: текст Димитър Осинин и Генчо Керемидчиев (1948—49), мелодия Иван Качулев, декември 1950. Арх. ИМ.

Песента е съчинена от дядо Вичо по средногорския вариант. Той я само „разхубавил“. Метрично песента е в 9/8, 8/8 и 10/8 такт. При изпълване на целия текст певецът не запазва навсякъде тази нейна метрика. На места той удължава или скъсява някои тактови времена (обикновено I, II и III вр.) и по този начин променя 9/8 в 8/8 или в 10/8 такт. Поради тази причина не сме отбелязали тактовите дробни в нотния текст. Броят на стиховете в строфите на песента не е еднакъв. За удължаване на строфите певецът използва мелодическите фрази от третия и следващите стихове. Словесният текст под нотите е съобразен с фонограмата.

26. Пустите кременци, станали московци! Трапезарска. Пирински вариант на средногорската песен „Пустите клисурци, станали московци“. Записал текст и мелодия Иван Качулев от фонограма на Р. С. 1952. Арх. ИМ.

Песента се пее по цялата Гоцеделчевска околия. Тя се разнася и по други краища на страната от местния народен колектив „Яне Сандански“.

РУСКИТЕ ВОЙСКИ НА ДУНАВА

27. Българи глава дигнаха. Трапезарска. Записана в Добруджа. Взета от архива на народния артист Любомир Пилков.

28. Изгряло е ясно слънце. Трапезарска. Записали в Котленско: текст — Жечо Долчинков, мелодия — Иван Кавалджиев. Арх. Р. С.

По мелодия тази песен е коледарска, но е загубила първоначалната си битова служба и днес е преминала в трапезарска, и се пее всякога, когато има повод за песен.

29. Ой, Дунаве, бял Дунаве. Седенкарска. Пяла Вяра Манушкина, 17 г., от с. Бачево, Разложко. Записал текст и мелодия Иван Качулев, октомври 1951. Арх. ИМ. По изключение от местния двугласен стил, тази песен се пее в това село едногласно. Тя е разпространена в много мелодически и текстови варианти и другаде из Пиринския край.

30. Дунаве, Дунаве. Седенкарска. Мелодически вариант. Пели Магдалена Еринина, 46 г., и Янка Кушлева, 66 г., от гр. Банско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, март 1951. Арх. ИМ.

Дребните ноти, дадени в скоби, важат при изпълване на последните два стиха, където съответните нотни трайности се явяват увеличени — аугментирани. Аугментацията има винаги при 5 и 10 такт.

31. Ой, Дунаве, бели Дунаве. Седенкарска. Мелодически вариант. Пели Мария Ф. Чипева, 46 г., и Мария Мадолева, 35 г., от с. Белица, Разложко. Записал текст и мелодия Иван Качулев, януари 1951. Арх. ИМ.

32. Дунаве, бели Дунаве. Хороводна. Мелодически вариант. Пяла Ангелина Димитрова Воденова, 22 г., от с. Храсна, Яне-санданско. Записали Елена Стоин и Иван Качулев, 1951. Арх. ИМ.

33. На Дунав войска е натегнала. Жътварска. Пяла Куна Сергиица, 59 г., от гр. Копривщица. Записала текст и мелодия Райна Д. Капарова, 1930. Арх. ИМ.

34. Русите при Свищов. Седенкарска. Пяла Кера Севдова, 42 г., от с. Ново село, Троянско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, октомври 1928. Стоин, сб. Ср. С. Б., стр. 94, песен 250.

35. Русите при Свищов. Седенкарска. Текстов и мелодически вариант. Пяла Гана Лазарова, 43 г., от с. Александрово, Свищовско. Записал Васил Стоин, декември 1928. Стоин, сб. Ср. С. Б., стр. 94, песен 251.

БЪЛГАРИТЕ ПОСРЕЩАТ РУСКИТЕ ВОЙСКИ

36. Моми посрещат руснаци. Сватбарско хоро. Пяла Яна Димова, 40 г., от с. Дервент, Дедеагачко. Записал Васил Стоин в с. Козлуджа, Елховско, декември 1931. Стоин, сб. Тр. П., стр. 103, песен 247.

37. Бойка и руснаци. Хороводна. Пяла народната певица при Радио-София Атанаска Тодорова от гр. Чирпан. Записал текст и мелодия Иван Качулев, ноември 1951. Арх. ИМ.

38. Руските комити. Трапезарска. Пяла Райна Манолова Пенкова, 49 г., от с. Боерица, Ихтиманско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, март 1950. Арх. ИМ.

РУСКО-ТУРСКИ БИТКИ

Някои от тук представените песни може да се отнасят за най-ранните руско-турски войни. (Сравни „Български песни“ от П. А. Без-

сонов, издадени в Москва в 1855 година — песен 46). За единство ние ги групираме в този цикъл на сборника.

39. Боят между турци и московци. Седенкарска. Пели Юсуф Халилов, 45 г., Мехмед Гугушев, 40 г., и Тефик Реджепов, 21 г., българи-мохамедани от с. Кестенджик, Дьовленско. Записала текст и мелодия Райна Д. Кацарова, юли 1928. Кацарова, сб. Род. П., стр. 9, песен 16.

Подчертаните думи и редове: „Яно мари“ и „Дилбер калинджа, Яно мари“ са вметки, които се пеят и с останалите стихове.

40. Боят между турци и московци. Седенкарска. Мелодически вариант. Пели Паца Т. Азнатарска, 55 г., Гана М. Георгиева, 46 г., Йона В. Васильова, 33 г., и Паца Нинова от с. Червен Вит, Тевенско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, март 1928. Стоин, сб. Т. В., стр. 777, песен 2913.

„Яно мари“ е вметка между полустихията. „Дюс дилбер, калинче“ е припев след всеки стих.

41. Боят между турци и московци. Седенкарска. Мелодически вариант. Пела Катерина Карова, 69 г., от с. Добринище, Разложко. Записал текст и мелодия Иван Качулев, март 1951. Арх. ИМ. „Янчице, пиле, море“ е припев след всеки стих.

42. Боят между турци и московци. Седенкарска. Мелодически вариант. Пели Катерина Костадинова Козлева, 17 г., Марина Дим. Ролева, 17 год., Елена Дим. Ролева, 19 г., Василка Дим. Ролева, 19 г., от с. Долене, Гоцеделчевско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, януари 1952, Арх. ИМ.

„Яни море“ е вметка между полустихията на песента. При стиха „Черни кърви пливат“ дребните ноти във втори такт и нотите в шести такт се пеят без легато.

ШИПЧЕНСКА ЕПОПЕЯ

43. Руси и българи на Шипка. Седенкарска. Пяла народната певица от Радио-София Мита Стойчева, 42 г., от с. Мекиш, Търновско. Записали: текст — Елена Огнянова, мелодия — Иван Качулев, ноември 1951. Арх. ИМ.

Вероятно в песента народният певец смесва имената на цар Николай с цар Александър II — Освободител или пък под цар Николай трябва да се разбира княз Николай Николаевич, главнокомандуващ руските войски. Тя не може да се отнесе към ранните руско-турски войни, защото в нея се говори за голямата Шипченска битка, с участие на опълченци българи.

44. Боят при Шипка и Плевен. Хороводна. Играе се през зимата. Пяла Мавруда Илюва, 59 г., от с. Булгаркьой, Кешанско. Записал текст и мелодия Васил Стоин в с. Константиново, Бургаско, юни 1927. Стоин, сб. Тр. П., стр. 102, песен 246.

В оригинала 16 стих е неясен: „Сраа си ма давата“. Тук той е преработен по друг запис от този край: „На страх се не отдавайте“.

45. Дигна се славна Русия. Седенкарска. Пял Сава Савов, 65 г., от с. Горни Геновци, Еленско. Записали в гр. Добрич: текст — Жечо Долчинков, мелодия — Иван Кавалджиев, април 1949. Взета е от архива на народния артист Любомир Пипков.

46. Мома Сърбянка води казаци. Хороводна. Пели ученички от с. Конуш, Хасковско. Записал Павел Евст. Стефанов, май 1930. Арх. ИМ.

47. Русите в Стара Загора. Трапезарска. Пял народният певец и гъдулар дядо Вичо Ил. Бончов от с. Спасово, Чирпанско. Песента е съчинена от певица по впечатления от детинство. Пее се на веселие и сватби. Записали: текст — Димитър Осинин и Генчо Керемидчиев (1948—49), мелодия — Иван Качулев, декември 1950. Арх. ИМ.

Народният певец комплектува строфите от различен брой стихове, който той мени при всяко ново изпяване. За удължаване на мелодията, певецът използва мелодически редици върху третия стих и следващите нататък стихове. Този начин на удължаване или скъсяване броя на стиховете в строфите е изобщо характерно явление при пеене на епическите песни. Словесният текст под нотите е съобразен с фонограмата. Записаният чрез фонограма текст има разлики от оня, записан от Д. Осинин.

ОБСАДАТА НА ПЛЕВЕН

48. Плевенската битка. Седенкарска. Пяла Люба Баракова 23 г., от с. Скребатна, Гоцеделчевско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, декември 1951. Арх. ИМ.

Според фонограмата мелодията на тази песен е отбелязана в 3/4 такт. Обаче при пеене певицата понякога удължава последните времена на тактовете така, че първият такт се явява в 7/8 — а останалите в 5/8 такт.

49. Обсадата на Плевен. Трапезарска. Пял Петко Атанасов, 75 г., от с. Голеници, Ломско. Записал текст и мелодия Христо Илиев, декември 1926. Стоин, сб. Т. В., стр. 778, песен 2917.

50. Окол Плевен руси сноват. Седенкарска. Пели Магдалена Еринина, 46 г., и Янка Кушлева, 66 г., от гр. Банско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, октомври 1951. Арх. ИМ. И двете песни по изключение от местния двугласен стил, се пеят едногласно.

51. Окол Плевен руси сноват. Седенкарска. Мелодически вариант. Пяла Магдалена Герина, 27 г., от гр. Банско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, октомври 1951. Арх. ИМ.

52. Силни руси нападат Плевен. Трапезарска. Пяла Султана Тодорова, 80 г., от с. Симеоново, Кумановско. Записала текст и мелодия Райна Д. Кацарова, ноември 1941. Арх. ИМ. Мелодията е коледарска.

53. Пред руси глава скланям. Неотбелязана функция. Пял Анто Белясин, 55 г., от с. Горни Лом, Белградчишко. Записал Павел Евстатиев Стефанов, ноември 1926. Стоин, сб. Т. В., стр. 777, песен 2926.

54. Братство по оръжие. Седенкарска. Неотбелязано името на певица. Записал текст и мелодия Васил Стоин в с. Бедома, Дедеагачко. Стоин, сб. Тр. П., стр. 101, песен 243.

55. Падането на Плевенското кале. Седенкарска. Пял Янко Гьорчев, 66 г., от с. Дервент, Дедеагачко. Записал Васил Стоин в с. Козлуджа, Елховско, декември 1931. Стоин, сб. Тр. П., стр. 101, песен 244.

56. Иванчо — русо казаче, Плевен разбива. Хороводна. Пяла Тонка Янакиева, 68 г., от Стара Загора. Записал текст и мелодия Иван Качулев, август, 1952. Арх. ИМ. Певицата е научила песента в детинството си от майка си.

ЕПИЧЕСКИ ПЕСНИ ЗА ОСВОБОДИТЕЛНАТА ВОЙНА

57. Еполея за Освобождението. Трапезарска. Пял народният певец и гъдулар дядо Вичо Ил. Бончов от с. Спасово, Чирпанско. Песента е съчинена от певица десетина години след Освобождението. Тя е известна по цялата околия. Записали: текст — Дим. Осинин и Генчо Керемидчиев (1948—49), мелодия — Иван Качулев, декември 1950. Арх. ИМ.

Песента се пее на характерна за професионалистите свирци от този край речитативна мелодия. Върху дадената мелодия певецът импровизира най-свободно различно дългите строфи, като използва мелодически фрази най-вече върху седмия и следващите стихове. За прегледност, над тия мелодически фрази, с еднакви трайности — осмини, сме поставили чулени скоби.

58. Песен за Освобождението. Трапезарска. Пяла Марийка Стефанова Калчева, 30 г., от с. Марковча, Новопазарско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, февруари 1930. Арх. ИМ.

59. Русия, славна, голяма. Трапезарска. Пяла Ана Иванова, 65 г., от с. Райновка, Таврия—Бесарабия. Записала текст и мелодия Райна Д. Кацарова в гр. Балчик, юли 1944. Арх. ИМ.

60. Чу се чудо у София града. Трапезарска. Пяла народната певица при Радио-София Здравка Огнянова—Богданова, 27 г., от с. Радуй, Брезнишко. Записали: текст—Елена Огнянова, мелодия — Иван Качулев, ноември 1952. Арх. ИМ.

Песента се пее на характерна за Брезнишко и Трънско речитативна мелодия: „Марковски глас“, с много украшения — рулади в началото и в края на песента.

61. Чу се чудо у София града. Мелодически вариант. Пяла същата певица. Записал Иван Качулев, ноември 1952. Арх. ИМ.

ПЕСНИ ЗА ЛИЧНИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БРАТЯТА РУСИ МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

62. Казак на Донка думаше. Хороводна. Пял Никола Бърнев, 74 г., учител пенсионер в гр. Котел. Записал текст и мелодия Димитър Долапчиев, август 1951. Арх. ИМ.

63. Алекси Нанки думаше. Хороводна. Пяла Женда Бърнева, 75 г., от гр. Котел. Записал текст и мелодия Димитър Долапчиев, юли 1950. Арх. ИМ. Записаният текст е остатък от оригиналната по-дълга песен.

64. Русначе и Доче хубавица. Хороводна. Пели Стойка Аначкова, 49 г., и Елена Милева, мома, от с. Долно село, Кюстендилско. Записал текст и мелодия Васил Стоин, 1933. Арх. ИМ.

65. Цвете от Русия. Лазарска. Пяла Стоянка Цветкова Петрова, 66 г., от с. Столник, Елинпелинско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, юли 1952. Арх. ИМ.

Певицата е научила песента в моминството си на хорото в родното си село.

66. Цвете от Русия. Лазарска. Мелодически и текстов вариант. Пели деца от с. Челопечене, Софийско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, юли 1952. Арх. ИМ.

Откога се помни, тази песен се пее в с. Челопечене на „Лазар“ от малките момиченца. Подчертаната дума „моме“ е вметка между повторението на стиховете. От втория стих нататък, дребната нота в

скоби — „до“, от втората мелодическа редица, заема място на втората еричка в стиха.

67. Мома и цар Александър. Неотбелязана функция. Пяла Велка М. Гошева, от с. Арчар, Видинско. Записал текст и мелодия Иван Камбуров, март 1925. Стоин, сб. Т. В., стр. 778, песен 2918.

68. Славей и цар Александър. Неотбелязана функция. Пяла Мила Савова, 60 г., от с. Ковачица, Ломско. Записал текст и мелодия Христо Илиев, декември 1925. Стоин, сб. Т. В., стр. 778, песен 2919.

Вероятно двете песни се пеят на компания, веселие, угощение и всякога, когато има повод за песен.

СНАРОДНЯЛИ МАРШОВИ ПЕСНИ ОТ ОСВОБОДИТЕЛНАТА ВОЙНА

69. Русите са наши братя.

70. Хайде, братя българи!

Пети от Кера Д. Долапчиева, 80 г., от гр. Котел. Записал текст и мелодия Димитър Долапчиев, юли 1925. Арх. ИМ.

Създадените през Освободителната война и след нея маршови войнишки песни преминават от казармата в селото и града. Те се разпространяват устно като народни песни и се пеят с въодушевление от млади и възрастни. Песните 69 и 70 са от това време. Песента „Русите са наши братя“ е народен вариант на известната Славейкова песен: „На царя и на Русия“, съчинена през 1877 г., съчетана с маршова мелодия от неизвестен нам автор. С тази маршова песен се е връщала вечер от учение юнкерската рота, създадена от княз Дондуков в гр. Пловдив веднага след Освобождението. Когато са минавали покрай къщата, където е заседавала комисията, учредена от западноевропейските сили, която да изработи устава на създаваната подвластна на султана автономна област Източна Румелия, юнкерите са запявали тази песен в знак на протест срещу извършената в Берлин неправда към българския народ. (Из спомените на полковник Св. Попов в Пловдивски общински вестник, бр. 106, 23 март 1932).

В народния вариант, певецът е използвал само първото четиристишие на Славейковата песен, като променя реда на стиховете и влага ново съдържание в първите два от тях. Оригиналят е:

Руский цар е на земята
Най-велик — над всички пръв;
Русите са наши братя,
Наша плът, наша кръв.

Последните два стиха са станали първи, а „Руский цар на земята“ певецът променя на „Руски народ на земята“. Следващите до края на песента стихове са прибавени от народния певец.

71. Наша майка е Русия. Трапезарска. Пели Димитър Баханов, 41 г., Мария Д. Баханова, 38 г., от с. Горно броде, и Ташо Грозданов, 25 г., от с. Долен, Гоцеделчевско. Записали: текст — Райна Д. Кацарова, мелодия — Иван Качулев, януари 1952. Арх. ИМ.

По някои елементи на съдържанието — пушки маузери, германски топове — песента може да се отнесе за времето от Илинденското въстание до Балканската война.

II ДЯЛ. 9 СЕПТЕМВРИ 1944

Традицията на народно-песенното творчество у нас е запазена напълно. И днес народните певци, придържайки се о мелодическите и словесни форми на старите народни песни, създават нови народни песни, в които отразяват съвременния ни обществено-политически, стопански и културен живот. Тия песни, предавани устно от певец на певец, преживяват развитие на колективно оформяване, както това е ставало със старите народни песни. От някои песни със съвременна тематика, преминали в други области, вече срещаме техни мелодически и словесни варианти.

1. Сталин московеца. Трапезарска. Песента е съчинена и пята от дядо Вичо Ил. Бончов, народен певец и гъдулар от с. Спасово, Чирпанско, член на Съюза на българските писатели. Тя е най-последната съчинена от него песен. Записали: текст — Димитър Осинин и Генчо Керемидчиев (1948—49), мелодия — Иван Качулев, декември 1950. Арх. ИМ.

Певецът удължава строфите на песента най-различно според смисъла на текста. За строфи с повече стихове той използва мелодическите фрази върху третия и четвъртия стих, като по този начин удължава мелодията. Към мелодията на първото полустипие от четвъртия стих певецът прибавя още един такт от „ре осмина и ре осмина с точка“ за полустипията с шест срички, а в последния такт на мелодията, от второто полустипие на същия стих, раздробява легатираните ноти. Отбелязаните в края на всяко полустипие дребни ноти в скоби са за гъдулка, с която певецът съпровожда песента.

2. Маршал Толбухин. Трапезарска. Песента е съчинена и пята от Съби Троев Нанев, 50 г., професионален певец и цигулар от с. Гранит, Чирпанско. Записали: текст Генчо Керемидчиев, май 1949, мелодия Иван Качулев, юли 1952. Арх. ИМ.

3. Червено орле летеше. Трапезарска. Песента е пята от Иван Видев Рашков, 47 г., професионален певец и свирец от с. Оризово, Чирпанско. Той е запомнил песента от Иван Дончев, професионален певец от с. Рупките, Чирпанско, който я бил съчинил. По словесното си съдържание тази и горната песен представляват варианти. Записали: текст — Генчо Керемидчиев, май 1949, мелодия — Иван Качулев, юли 1952. Арх. ИМ.

4. Да живее Съветска Русия. Пее се на трапеца, веселие, сватба. Съчинена е от неизвестен народен певец. Пял Илия Мирчев, 24 г., копанар и гъдулар от с. Лиляче, Врачанско. Записала текст и мелодия Райна Д. Кацарова, юли 1948. Арх. ИМ.

5. Червената армия иде.

6. Писмо от Унгарския фронт.

7. Песен за болестта и смъртта на Георги Димитров.

8. Песен за ТКЗС и съветската помощ.

9. Сталин и Димитров.

Песните 5, 6, 7, 8 и 9 са съчинени и пети от народния певец Атанас Киров Коцев (дядо Мано), 68 г., от с. Маслово, Софийско. Първата песен е съчинена през 1950 г., втората — 1945 г., третата — 1949 г., четвъртата — 1946 г., петата — 1952 г. Дядо Мано е член на ТКЗС

в родното си село Маслово. Той е плодовит народен творец. Песните си пее на характерните за Софийско речитативни мелодии, при угощение, сватба и веселие. Някои от неговите песни са пренесени и в околните села. Срещат се и техни варианти. Записали: текст — Цв. Вранска, мелодия — Елена Стоин, 1949-1952 Арх. ИМ.

Певецът пее строфите волно с различен брой стихове. При тия случаи той повтаря някои мелодически фрази, с които удължава мелодията.

10. Сталин и Червенков.

11. Мирът е най-нужен на света.

Пели Магдалена Ерина, 46 г., и Янка Кушлева, 69 г., от гр. Банско. Записал текст и мелодия Иван Качулев, октомври 1950. Арх. ИМ.

Народният певец не остава безразличен към борбата за мир и нейните вдъхновители. Песните 10 и 11 изразяват много ярко народните чувства и мисли в тази борба. Тия две песни са съчинени от народната певица Магдалена Ерина. Новият текст на песните е нагледен на позната народна мелодия. Това по начало лично творчество, постепенно навлиза във всекидневния живот на населението от Банско. Песните се пеят от млади и възрастни по седенки и от местните самодейни колективи при общи народни забави. От 9 септември 1952 тия две песни влизат в репертоара и на „Държавния ансамбъл за песни и танци“ в София.

От края на 1952 година до днес, от научните сътрудници на Института са записани нови песни за Съветския Съюз и др. Сталин. Те не можаха да бъдат поместени тук, защото сбирката бе вече дадена за печат. Те ще влязат в нови издания на Института.

И. К.

РЕЧНИК

на по-непознати чужди и български думи от народните говори

Адалък—острови
азии—съветници
ам—ами
армаган—подарък
аскер—войска
ате дете—хайдете
ахмак—глупак

Бастисай—нападни
баш—главен, пръв
бердани—система пушки
битюн—всички
боаз—проход
бойлия пушка—пушка с дълга цев
брутя—газя
бу москов кяфир балъкчи—този
неверен московски рибар
бу москов бизи алдатъ—този
московец ни заблуди
бумба—бомба
буча—бука (дърво)

Вастигаря—тояга
везден—цял ден
везир—пръв министър
везир (Доче)—в смисъл на първа
хубавица
видра—в смисъл на кожа от
видра (лутър)
виша (дивана)—висок пруст, бал-
кон
вийзеха—цвилеха
война—войска (руска война—
руска войска)
ворх—върх
вършат—тъпчат (тръни вършат—
тръни тъпчат)

Гарнизи—военни тръбачи
градове—градушка
гъчове—бегълци, в смисъл на
турци;
гяур—немохамеданин, неверник

Даалии—турски разбойници, пла-
нинци (в края на 18 в.)
дивана—покрит пруст, балкон
диван—мирно, чинно, почитателно
дилбер—хубавица
джепане—муниции
джухап—отговор
джумбуш—шега, смехория
дувари—стени, зидове
дюлбен—бяла забрадка от тънко
платно
дангуля (ед. ч. дангалак)—дъл-
гуч—дълъг и глупав човек

Ега—дано
Едрене, Едренопол—Одрин

Зара, Заара, Закра—Стара-Загора
зебеци—леко въоръжени анадо-
лски войници
зенгия—стреме
Зехтин касаба—квартал в Стара-
Загора

золум—насилие
зобеха—ядяха

Истиндак—разпит
изин—позволение, разрешение

Кавга—крамола, караница
кайк—лодка
каил—съгласен
кале, каля—крепост
кайрячко—от с. Кайряк
кардисат—избягват, опустошат, по-
губят
карганлък—опустошение
катани—едри коне
кахър—грижа
клавам—поставям
кременци—от с. Кремен, Гоце-
делчевско (Неврокопско)
колай—леснина, способ
коначе—конак, къща
корве—кърви
кулена—кула
куна—икона
кундисали—отседнали
курдисат—нагласят, натъкмят
кяфир—неверник, немохамеда-
нин
кайно—като
калъч—сабя
кър—вероятно от „кърк“ — че-
тиридесет (песен 56).

Лиси биволи—биволи с бяло на
челото

Малинхера—система пушка
маждрак—копие
масаре—обсада
маузер—система пушка
мезлич—съвет, заседание
мени—сватбени подаръци
митириз—позиция
молли—съдии, духовници
мотна—мътна
мъра—малко

Наби (гора зелена)—избяга в
зелената гора (песен 2)
нах—на, към
най-боле—най-голям, най-силен
низамы—редовни войници
нало—но, най-било
нишна се—гурна се

Обидимци—от с. Обидим, Гоце-
делчевско (Неврокопско)
отъвнал—отървал, освободил
ошке—още

Пампор—параход
пафти, пахти—токи за колан
планинона—планината
пливат—текат, плуват
преотная—отнеха, превзеха
провадал—провождал
прокурор—в смисъл на преглед
протогеро—глашатай
пое—пее, в смисъл на цъка
помрела—измряла
поплешеш—поиграеш
посилия—насилиха
пуроча—поръча
пусия—засада
пусна вред публикация — в сми-
съл на пусна вред съобщение
(да) подеш—да отидеш (да пой-
деш)

Радиф (черкези)—редовна войски
от черкези
развършил—свършвал е зада-
дена работа
размати—размъти
рубата—дрехите, облеклото
рука—вика
Русчук—гр. Русе
ручат—валят
ручок—ядене сутрин между 8—9
часа

Са—сега
сабя френгия—остра сабя, евро-
пейска (френска) изработка
саде—само
сакам—искам
сахат—часовник
сва Русия—цяла Русия
се—сега
сиктир оттука бе кяфир—махай
се оттука бе, неверник!
склават—натрупват се един вър-
ху друг
сокак—улица
софти—студенти-богослови, ду-
ховници
сяе—сияе
султати—стари пушки
сухария да кушай—да яде суха,
бедна храна

Табия—окоп, укрепление
таман—тъкмо

телялин—глашатай
теркия—задницата на коня
тертип—ред, начин
теслимя—предавам
торнуват—тръгват
тумба—височина, хълм
тюмрюк—данък, налог (от
гюмрюк)

Уилило—угрижило, наскърбило

Хабер—вест, известие
халал—даром, от сърце
халка седеха—седяха на кръг
хариже—подари
хич—никак, ни най-малко
ходам—отивам
хортува—говори

Чebук (чубук)—дълго цигаре
читащи—турци (хулно)
чоха—сукно
чувальосвам—поставям, приби-
рам в чувал

Шекер—захар

Щурава—дива, глупава

Юлани—улани, род войска
юручка—от юрук, турчин —
скотовъдец
юлегная—налегнаха

Яма—плячка
яралията—храбрият, силният

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
УВОД от акад. Петко Стайнов	3
Народни песни за Русия и Съветския Съюз — от Иван Качулев	6
I ДЯЛ. ОСВОБОДИТЕЛНИ ВОЙНИ	
Копнеж по Русия	
1. Девойка очаква руски юнаци	11
2. Веднъж московът да дойде	12
3. Веднъж московът да дойде (вариант)	14
4. Веднъж московът да дойде (вариант)	14
5. Веднъж московът да дойде (вариант)	14
6. Русия брани България	15
7. Великата Русия	16
Преселване на българи в Русия	
8. Сливен се сбира, торнува	17
9. В славна Русия ще ндем	18
10. Малка мома в Русия отива	19
Ранни руско-турски войни	
11. Русия писмо писала	20
12. Превземането на Варна	21
13. Посъбрала Русанка московчета	22
14. Посъбрала Русанка московчета (вариант)	22
15. Калинка войвода	23
16. Руснаци роби освобождават	24
17. Силистренското кале	26
18. Цар Николай и Меджид султан	28
19. В Котел дошли руснаци	30
Предосвободителни години	
20. Българи бягат в Русия	31
21. Заветът на Стефан Караджа	35
22. Жалба пише жална България	37
23. Жалба пише жална България (вариант)	39
24. Пустите клисурци, станали московци!	41
25. Пустите клисурци, станали московци! (вариант)	42
26. Пустите кременци, станали московци! (вариант)	44

Руските войски на Дунава	
27. Българи глава дигнаха	46
28. Изгряло е ясно слънце	47
29. Ой, Дунаве, бял Дунаве	48
30. Дунаве, Дунаве (вариант)	49
31. Ой, Дунаве, бели Дунаве (вариант)	50
32. Дунаве, бели Дунаве (вариант)	50
33. На Дунав войска е натегнала (вариант)	51
34. Русите при Свищов	52
35. Русите при Свищов (вариант)	54
Българи посрещат руските войски	
36. Момн посрещат руснаци	55
37. Бойка и руснаци	56
38. Руските комити	57
Руско-турски битки	
39. Боят между турци и московци	58
40. Боят между турци и московци (вариант)	59
41. Боят между турци и московци (вариант)	60
42. Боят между турци и московци (вариант)	61
Шипченска епопея	
43. Руси и българи на Шипка	62
44. Боят при Шипка и Плевен	63
45. Дигна се славна Русия	64
46. Мома Сърбянка води казаци	65
47. Русите в Стара Загора	66
Обсадата на Плевен	
48. Плевенската битка	71
49. Обсадата на Плевен	72
50. Окол Плевен руси сноват	73
51. Окол Плевен руси сноват (вариант)	73
52. Силни руси нападат Плевен	74
53. Пред руси глава скланям	75
54. Братство по оръжие	76
55. Падането на Плевенското кале	78
56. Иванчо-русо казаче, Плевен разбива	80
Епически песни за Освободителната война	
57. Епопея за Освобождението	81
58. Песен за Освобождението	93
59. Русия, славна, голяма	98

60. Чу се чудо у София града	100
61. Чу се чудо у София града (вариант)	102
Песни за лични отношения между братята руси и местното население	
62. Казак на Донка думаше	103
63. Алекси Нанки думаше	104
64. Русначе и Доче хубавица	105
65. Цвете от Русия	106
66. Цвете от Русия (вариант)	107
67. Мома и цар Александър	108
68. Славей и цар Александър	109
Снародняли маршови песни от Освободителните войни	
69. Русите са наши братя	110
70. Хайде, братя българи!	111
71. Наша майка е Русия	112
II ДЯЛ. 9 СЕПТЕМВРИ 1944	
1. Сталин московца	115
2. Маршал Толбухин	117
3. Червено орле летеше	118
4. Да живее Съветска Русия!	119
5. Червената армия иде!	120
6. Писмо от Унгарския фронт	123
7. Песен за болестта и смъртта на Георги Димитров	125
8. Песен за ТКЗС и съветската помощ	128
9. Сталин и Димитров	130
10. Сталин и Червенков	132
11. Мирът е най-нужен на света	133
ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ	135
РЕЧНИК	148